

37. Országos Tudományos Diákköri Konferencia

Állam- és Jogtudományi Szekció

Budapest, 2025. március 24–26.

Rendező intézmény:

Károli Gáspár Református Egyetem

Állam- és Jogtudományi Kar

Állam- és Jog-
tudományi Szekció

Barnahus-módszer: a gyermek kihallgatásának speciális módja

Kézirat lezárásának dátuma:

2024/12/09

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés és problémafelvetés	3
2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás	5
3. Fogalmi kérdések.....	10
3.1. Gyermekkorúak, kiskorúak, fiatalkorúak.....	10
3.2. Mit jelent a különleges bánásmód?	11
4. Barnahus-modell	15
4.1. Az izlandi módszer	15
4.2. A Barnahus-modell hazai implementálása	18
5. Gyermekbarát környezet.....	20
6. A Barnahus jelenlegi működése	21
7. A modell kapcsolata a büntetőeljárással	22
7.1. A jogi szabályozás célja.....	22
7.2. Igazságügyi szakértő, szaktanácsadó	24
7.3. A tanúvallomás szerepe.....	26
7.3.1. A gyermek tanúk kihallgatása	27
7.3.2. A kihallgatás pszichológiai háttere	30
7.3.3. Mit lehet tenni a befolyásolás elkerülése érdekében?	32
8. Kritikai észrevételek.....	33
9. Javaslatok.....	35
10. Konklúzió, záró gondolatok	36
11. Irodalomjegyzék	38
12. Felhasznált jogszabályok	40

A dolgozat szerzőjeként kijelentem, hogy nem használtam mesterséges intelligenciát a dolgozat elkészítéséhez.

1. Bevezetés és problémafelvetés

A gyermekekkel szembeni bántalmazás és szexuális erőszak súlyos társadalmi probléma, amely az áldozatok testi és lelki egészségét károsítja.¹ Az ilyen bűncselekmények áldozatainak különösen kiszolgáltatott helyzetük miatt speciális támogatásra van szükségük, amelyeket a hagyományos büntetőeljárás sok esetben nem tud megfelelően biztosítani. A gyermekek kihallgatása, a különböző szakértők és intézmények bevonása során a folyamat gyakran hosszadalmas és traumatizáló lehet, hiszen az áldozatok többszöri kihallgatása, az eltérő intézményi eljárások és a megfelelő támogatás hiánya növeli a másodlagos viktimizáció esélyét.

Magyarországon, mint a világ minden táján, a bűncselekmények legvédtelenebb áldozatai a gyermekek. Éppen ezért néha iránymutatásra, idegenvezetőre van szükségük, aki felel a kérdéseikre, és ha kell, megmutatja a helyes irányt.² Azért választottam ezt a témát, mert úgy gondolom, hogy a gyermekekkel szembeni bántalmazás és szexuális erőszak rendkívül súlyos probléma, amellyel nem csak érdemes, hanem szükséges is foglalkozni.

Ha a gyermekek jogaik tiszteletben tartását próbálják elérni, érdekeiket szeretnék érvényesíteni, számos különböző akadállyal kell szembesülniük büntetőeljárás alá vonásuk során. Sajnos előfordul, hogy a bűncselekmény sértettje vagy egyetlen szemtanúja egy gyermek, akinek a személyisége még kiforratlan, sérülékenyebb a külső káros hatásokkal szemben. A bűncselekmény okozta trauma után kihallgatása néha elkerülhetetlen és kénytelen egy számára idegen személy előtt feltárni és elmondani az általa átélt borzalmakat, a saját értelmi szintjén, a világról addig szerzett ismeretei alapján.³ Ennek a feladatnak a könnyebbé tételére szolgál az Európai Unióban egyre több tagállam igazságszolgáltatásába beszivárgó Barnahus-módszer.

A Barnahus a gyermekvédelemhez kapcsolódó olyan hely, intézmény, ahol a gyermekvédelmi szakellátásba bekerülő gyermekekkel foglalkoznak, de egyéni megkeresések útján büntetőügyekben is segítik a nyomozóhatóság munkáját.⁴ A Barnahus, mint komplex „szolgáltatás” leginkább egy gyermekbarát irodára hasonlít, ahol egy fedél alatt kap helyet a rendészet, a büntető igazságszolgáltatás, a gyermekvédelmi szolgálat, valamint az

¹ Hurtony Alexandra Kitti: A gyermekek sérelmére elkövetett szexuális cselekmények elleni büntetőjogi fellépés és az elkövetők kriminológiai vizsgálata. Magyar Jog, 2022/3. 179.

² Gégenyné Utasy Judit: Tizennégy éven aluli tanúk a büntetőeljárásban. <https://ujbtk.hu/dr-gegenyne-dr-utasy-judit-tizennegy-even-aluli-tanuk-a-buntetoeljarasban/>

³ Sörös László: Gyermek a tanúk padján. Belügyi Szemle, 2022/2. 61-69.

⁴ Hirtling Ibolya: Gyermekkihallgatás a büntetőeljárásban, a "Barnahus-módszer" bevezetése. Magyar Jog, 2022/4. 235-242.

egészségügy.⁵ Ez a multidiszciplináris megközelítés, amely egyaránt foglalkozik a bűnüldözési és a gyermekvédelmi célokkal, egy újfajta szemléletmódot hozott a büntetőeljárás világába.

A dolgozatom alapját képező módszertan empirikus kutatáson alapszik, amelynek keretében terepmunkát folytattam a Szombathelyi Barnahus intézményében. Kutatásom során lehetőségem nyílt interjút készíteni az intézmény vezetőjével, Lazáry Györgynével, ezáltal részletes és alapos betekintést nyerve a Barnahus-modell gyakorlati működésébe és alkalmazásába. Emellett részt vehettem egy intézmény által szervezett kétnapos szakmai tréningen is, amely tovább gazdagította szakmai tudásomat, különösen a gyermekbarát kihallgatási technikák és a multidiszciplináris esetkezelés módszertani sajátosságai terén.

A dolgozatom során érzékelhetővé válik, hogy a Barnahus célja abban áll, hogy biztosítsa a gyermekbarát igazságszolgáltatási környezetet, amely minimalizálja a gyermekek újra traumatizálódását a büntetőeljárás során, valamint, hogy egy barátságos, támogató környezetben, speciálisan képzett szakemberek által kerüljön sor a gyermekek kihallgatására. A dolgozatban megfogalmazott tézisem tehát, hogy a Barnahus módszer jelenti a segítséget a szexuális bántalmazás áldozataivá vált gyermekeknek. A dolgozatban levont következtetéseket az interjú, a képzés alatt szerzett kutatási eredmények, a szakirodalom és a gyakorlati tapasztalatok együttes elemzéséből alakítottam ki. Céлом, hogy a Szombathelyi Barnahusnál végzett empirikus kutatásom összegző tapasztalatainak megosztásával bemutassam és jól érzékelhetővé tegyem a Barnahus-modell működését és fontosságát.

Dolgozatom központi kérdése: miért sarkalatos pont a gyerekek megfelelő környezetben történő kihallgatása? A kérdés a gyermeket ért krízishelyzet kezelésére koncentrál, valamint arra, hogy mennyiben befolyásolja a gyermeket a kihallgatás során megteremtett környezet. Ugyanis a tanúvallomás, mint bizonyíték nagyban befolyásolhatja az ügy végkimenetelét. Jól szemlélteti ezt a megállapítást a szigetszentmiklósi gyermekbántalmazás.

Mi is történt valójában? A szülők éveken át embertelen körülmények között nevelték kiskorú gyermekeiket és sérelmükre szexuális abúzust is megvalósítottak. A több éven keresztül tartó büntetőeljárás 2017 végén született jogerős bírósági döntéssel zárult. Megállapították a szülők bűnösségét háromrendbeli társtettesként, folytatólagosan, erőszakkal, tizenkettedik életévét be nem töltött, az elkövető hozzátartozója sérelmére elkövetett szexuális erőszak büntetében, valamint kiskorú veszélyeztetésének büntetében, és velük szemben 13-13 év fegyházbüntetést és 10-10 év közügyektől eltiltást szabtak ki, valamint megszüntették szülői felügyeleti jogukat. A büntetőeljárásban az egyik kulcsfontosságú bizonyíték volt a három

⁵ Kiss Anna: A kiskorú sértettek a büntetőeljárásban. Kriminológiai tanulmányok, 2022/59. 150.

kiskorú gyermek tanúvallomása, amely megalapozta a vádlottak bűnösségét. Ugyanakkor az eljárással szemben kritikaként fogalmazódott meg, hogy a gyermekeket a büntetőeljárás során többször kihallgatták, több szakértői vizsgálatnak vetették alá, ezzel arra „kényszerítve” őket, hogy az átélt tragédiát újból átéljék.⁶ Mivel a gyermekek a büntetőeljárás során újabb traumákat éltek át immár az eljáró hatóságok részéről, az eljárás során többször változott a vallomásuk, míg végül teljesen bezárkóztak a külvilággal szemben. A történet in medias res bevezeti az olvasót, milyen fontos a hatóságok megfelelő eljárása a gyermekeket érintő büntetőügyekben.

2. A gyermekbarát igazságszolgáltatás

A gyermekek védelme az igazságszolgáltatási rendszerekben a 20. század második felében vált egyre hangsúlyosabb kérdéssé.⁷ Korábban a bíróságok és más jogi intézmények nem tettek jelentős különbséget a gyermekek és a felnőttek között, amikor azok tanúként, sértettként vagy terheltként vettek részt az eljárásokban. A gyermeki sérülékenység figyelmen kívül hagyása gyakran okozott súlyos pszichológiai károkat, különösen abban az esetben, ha a gyermekek bántalmazás vagy más súlyos bűncselekmény sértettjei voltak. Az igazságszolgáltatási eljárások során nem volt biztosított a gyermekek megfelelő pszichológiai támogatása, és nem figyeltek arra, hogy a kihallgatások vagy bírósági tárgyalások ne fokozzák a trauma hatását. A gyermekbarát igazságszolgáltatás az elmúlt évtizedekben kibontakozó jogi és társadalmi elv, amelynek célja, hogy az igazságszolgáltatási rendszer figyelembe vegye a gyermekek speciális szükségleteit és érdekeit. Fogalmát nem az Egyesült Nemzetek Szervezetének a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezménye (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény) határozta meg, hanem az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról említi meg elsőként.⁸ E szerint a gyermekbarát igazságszolgáltatás *„olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit.”*⁹ A gyermekek különösen érzékenyek az őket érintő jogi eljárásokra, ezért fontos, hogy a bírósági eljárások során megfelelő védelmet kapjanak, és

⁶ Sörös László: Gyermek a tanúk padján. Belügyi Szemle, 2022/2. 61-69.

⁷ Marosán Melinda: Gyermekbarát igazságszolgáltatás Jogi Fórum publikáció, 2021. www.jogiforum.hu 5.

⁸ Bencze-Bózsár Stella: A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati érvényesülése. https://www.mabie.hu/attachments/article/158/Gyb%20igszol%20%C3%A9s%20gyak%20megval_2017_05_pUBL.pdf 2.

⁹ I.m. 2.

azokat a lehető legkisebb mértékű traumával éljék meg. Az Európai Tanács Miniszteri Bizottságának célja az volt, hogy elősegítse a tagállamok közötti egység elérését azzal, hogy a jogi ügyekre vonatkozó közös szabályok elfogadását és a gyermekek jogait védő szabályok hatékony végrehajtását előmozdítja. Továbbá, hogy az iránymutatás gyakorlati eszközként szolgáljon a tagállamok számára. Tehát a gyermekbarát igazságszolgáltatás célja az emberi jogok érvényesítése a gyermekek számára az igazságszolgáltatásban, figyelembe véve a gyermekekre jellemző sajátosságokat. Az iránymutatás szerint a gyermekeket érintő eljárásoknál kiemelten fontos a multidiszciplináris megközelítés. Szoros együttműködésre kell ösztönözni a szakembereket annak érdekében, hogy átfogó képet kaphassunk a gyermek jogi, pszichológiai, szociális, érzelmi, fizikai állapotáról.¹⁰

A gyermeki jogok védelme és érvényesülése a Lisszaboni Szerződés hatálybalépése óta kap egyre nagyobb hangsúlyt az Európai Unióban. A nemzetközi szabályozás körében elsőként kell szólni a már említett Gyermekjogi Egyezményről, amely az egyetlen globális gyermekjogi dokumentum, amely hatályos az unió teljes területén. A Gyermekjogi Egyezmény vezérelve a gyermek legfőbb, mindenek felett álló érdeke.¹¹ Ezen gyermekjogi dokumentum meghatározza azokat a gyermekjogokat, amelyek érvényre juttatása különösen szükséges az igazságszolgáltatási rendszerekben, azonban nem nevesíti, nem konkretizálja a gyermekbarát vagy gyermekközpontú igazságszolgáltatást. Ezt követően 2003-ban az egyezmény tagállami végrehajtásáért felelős, genfi szakértői testület, az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága az 5. számú Átfogó Kommentárjában mondta ki, hogy a „részes államoknak különös figyelmet kell szentelniük annak biztosítására, hogy a gyerekek és képviselőik számára biztosítsanak hatékony és gyermekbarát eljárásokat.”¹² Ebben a dokumentumban már szerepel a gyermekbarát igazságszolgáltatás és konkrét javaslatokat is megfogalmazott a Bizottság. Az ENSZ 2005-ben a bűncselekmények gyermekkorú áldozatainak védelméről szóló irányelvet adott ki, amely hangsúlyozza, hogy a Gyermekjogi Egyezményben foglaltaknak megfelelően minden 18 éven aluli gyermeknek, aki kapcsolatba kerül az igazságszolgáltatási rendszerrel, a jogait és alapvető érdekeit tiszteletben kell tartani.

Ennek megfelelően az alapelvek:

¹⁰ Gál Emese Dorottya: A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje a büntetőeljárásban. A Barnahus-modell. Családi Jog, 2021/2. 32.

¹¹ Bencze-Bózsár Stella: A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati érvényesülése. https://www.mabie.hu/attachments/article/158/Gyb%20igszol%20%C3%A9s%20gyak%20megval_2017_05_publ.pdf 2.

¹² Herczog Mária (szerk.): Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához. UNICEF-Csagyi. Budapest. 2007. 38.

- ❖ Biztosítani, hogy a gyermek mindenekfelett álló érdekét veszik elsődlegesen figyelembe.
- ❖ Tisztességes és egyenlő eljárást garantálni minden gyermeknek, a hátrányos megkülönböztetés minden formájától mentesen.
- ❖ Segíteni a gyermeket abban, hogy véleményét szabadon kifejtse és meg is hallgassák.
- ❖ Megvédeni minden gyermeket a bántalmazástól és erőszaktól.
- ❖ Minden gyermeket méltóságának tiszteletben tartásával kezelni.
- ❖ A jogi garanciák és védelem szavatolása minden eljárásban.
- ❖ A megelőző szemlélet (prevenció) hangsúlyozása a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőpolitikában.
- ❖ A gyermek szabadságtól való megfosztását csak a végső esetben és csak a lehető legrövidebb időtartamra lehet alkalmazni.
- ❖ A gyermekjogi megközelítést minden jogalkalmazói eljárásban érvényre kell juttatni.¹³

Az Európai Bizottság „A gyermekjogi stratégia felé” címmel közleményt adott ki¹⁴, amely szerint *a gyermekek jogai azon emberi jogok egy részét képezik, amelyek betartására az Európai Uniót a gyermekek jogairól elfogadott ENSZ-egyezmény és a hozzá tartozó fakultatív jegyzőkönyvek, a millenniumi fejlesztési célok, valamint az emberi jogok európai egyezménye kötelezi. Az EU ezenkívül az Alapjogi Chartában kifejezetten elismerte a gyermekek jogait.*¹⁵ A bizottság ezt követően újabb közleményt adott ki „Európa 2020 stratégiája”¹⁶ címmel. A közlemény szerint a 21. századi Európában a gyermekek jobb oktatásban részesülnek majd, és hozzájutnak a szükséges erőforrásokhoz. Ennek érdekében meg kell erősíteni a tagállamok és az uniós intézmények együttműködését. Vagyis a gyermekeket érintő uniós politikákat a jövőben úgy kell kialakítani, végrehajtani, hogy figyelembe vegyék a gyermek legfőbb, mindenek felett álló érdekének az EU Alapjogi Chartájában és a Gyermekjogi Egyezményben foglalt elvet.

Magyarország egyrésztől, mint a nemzetközi jog alanya, másrésztől, mint az Európai Unió tagállama köteles a nemzetközi dokumentumok égisze alatt kialakítani a saját stratégiáját és koncepcióját a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósítására. Valamint köteles az általa

¹³ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai tanulmányok, 2012/49. 109

¹⁴ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0367:FIN:en:PDF>

¹⁵ Marosán Melinda: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Jogi Fórum publikáció, 2021. www.jogiforum.hu 17.

¹⁶ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020>

megkötött nemzetközi egyezményekben, szerződésekben vállalt kötelezettségeknek eleget tenni. Ennek érdekében Magyarország Alaptörvényének Q cikke (1)-(2)-(3) bekezdése rögzíti, hogy a nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját. Az Alaptörvény Szabadság és Felelősség alcíme alatt sorolja fel azokat az emberi jogokat, amelyek hangsúlyosan a gyermekekre vonatkoznak.

A gyermekek jogai és a gyermekvédelem az egész jogrendszert átfogják, ezért minden olyan jogszabályt érint a gyermekbarát igazságszolgáltatás, amely által szabályozott eljárással a gyermek akár közvetlenül, akár közvetetten kapcsolatba kerülhet.¹⁷ Ahogy a fentiekben említettem, Magyarország köteles a nemzetközi és az uniós kötelezettségeinek eleget tenni, ennek érdekében megkísérelte a gyermekeket érintő igazságszolgáltatási rendszereket gyermekbaráttá tenni. Ahhoz, hogy előkészítse a szükséges törvénymódosításokat létrehozta a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium a Gyermekbarát Igazságszolgáltatási Munkacsoportot, továbbá 2012-ben a Kormány meghirdette a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás évét.

Ezt követően született meg az első gyermekbarát igazságszolgáltatási csomag¹⁸, amely a Büntető Törvénykönyvet, a büntetőeljárási törvényt, a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló törvényerejű rendeletet és a polgári perrendtartást módosította. Az első, hogy kizárják a gyermekek sérelmére súlyos bűncselekményt elkövetőket a gyermekek nevelésével, felügyeletével és gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos tevékenység végzéséből. A második a megelőző pártfogás bevezetése volt, amely a bűnelkövetést közvetlenül követő hatékony beavatkozás, amely által csökkenthető a kiskorú elkövetők bűnismétlésének kockázata.

A jogalkotó továbbá megalkotta a 32/2011. (XI. 18.) KIM rendeletet a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról, amely később módosításra került. A rendelet értelmében 14 éven aluli gyermek kihallgatására csak ilyen, speciálisan kialakított szobákban kerülhet sor. Ezután az új Btk.¹⁹ 2012-ben társadalmi vitára bocsátott koncepciójában is expressis verbis megjelent a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményeinek jobban megfelelő normaanyag kialakításának igénye. Jelenleg a 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet szabályozza a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú,

¹⁷ Bencze-Bózsár Stella: A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati érvényesülése https://www.mabie.hu/attachments/article/158/Gyb%20igszolg%20%C3%A9s%20gyak%20megval_2017_05_pUBL.pdf 8.

¹⁸ 2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról

¹⁹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.

valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításának és ellenőrzésének szabályit. A Kormány programjához kapcsolódva az Országos Bírósági Hivatal Elnöke 2013-ban szintén létrehozta az 56/2013. (II.14.) OBHE számú határozatával a Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás Munkacsoportot. Ennek célja, hogy a gyermekek érdekei és jogai polgári és büntető ügyekben hatékonyabban érvényesüljenek attól függetlenül, hogy az eljárásban félként, terheltként, tanúként vagy egyéb érdekeltként vesznek részt és hogy az életkoruknak megfelelő bánásmódban részesüljenek az eljárás során.²⁰ 2015. november 1-től további gyermekbarát jogszabályi rendelkezések léptek életbe:

- ❖ Kötelezővé vált a gyermekkorú kihallgatásának kép- vagy hangfelvevő eszközzel történő rögzítése.
- ❖ Lehetővé tették, hogy a gyermek kihallgatása zártcélú távközlő hálózat használatával történjen.
- ❖ Előírták, hogy nyomozás során, ha a sértett 14 év alatti, és nemi élet szabadsága vagy nemi erkölcs elleni bűncselekmény, illetve hozzátartozó sérelmére elkövetett személy elleni bűncselekmény miatt hallgatják ki tanúként, a kihallgatást végző személynek azonos neműnek kell lennie vele.

Természetesen az Európai Unió ütemtervében meghatározott követelmények jelentős része már beépült a magyar jogrendszerbe. A magyar igazságszolgáltatási rendszerben érvényesülő gyermeki jogok közül az első, az alapvető/általános gyermeki jogok, amelyek minden gyermeket, mint önálló jogalanyiságú személyt megilletnek. A második a speciális gyermeki jogok, azaz amelyek az igazságszolgáltatási rendszerrel (akár elkövetőként, áldozatként vagy más szerepben) kapcsolatba kerülő gyermeket illetik meg. Valamint harmadikként az igazságszolgáltatás rendszerében érvényesülő általános jogok és jogelvek. Ha a gyermeki jogokat aszerint csoportosítjuk, hogy az igazságszolgáltatás melyik területén érvényesülnek, akkor a büntetőeljárásokban fogalmazódik meg a legtöbb olyan speciális elv, amely a 14 éven aluli, illetve a 14-18 éves gyerekeket védi.²¹

²⁰ Bencze-Bózsár Stella: A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati érvényesülése. https://www.mabie.hu/attachments/article/158/Gyb%20igszolg%20%C3%A9s%20gyak%20megval_2017_05_publ.pdf 9.

²¹ Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai tanulmányok, 2012/49. 116.

3. Fogalmi kérdések

Ahhoz, hogy mélyrehatóan foglalkozni tudjunk a Barnahus módszerrel és az általa nyújtott iránymutatással, tisztában kell lennünk azzal, hogyan határoljuk el a gyermekkorúak, kiskorúak és a fiatalok fogalmát. Kitérek arra is, hogy melyik esetek igényelnek különleges bánásmódot.

3.1. Gyermekkorúak, kiskorúak, fiatalok

Ki számít gyermeknek? Több jogszabály is foglalkozik a gyermek fogalmával, de általános fogalomnak tekinthetjük a Gyermekjogi Egyezmény 1. cikkét, amely szerint: „*For the purposes of the present Convention, a child means every human being below the age of eighteen years unless, under the law applicable to the child, majority is attained earlier.*” Főszabály szerint tehát az számít gyermeknek, aki a 18. életévét még nem töltötte be. A büntetőeljárás alanyai között nagyon sok esetben szerepel gyermek, akár terhelti, akár sértetti oldalon, de akár tanúként is. A sértetti oldalon megjelenő gyermekek speciális köre azok a gyermekek, akik valamilyen családon belüli erőszak áldozataivá válnak, vagy a terhelt valamely (általában közeli) családtagja.²² A sértett tehát ismeri a terheltet, sőt szoros kapcsolatban áll vele, ami még inkább sajátosabbá, mondhatni bonyolultabbá teszi az esetet. Ezek a gyermekek függőségi viszonyban élnek. Többségük ebben környezetben nő fel, ahol az a benyomás alakul ki bennük, hogy ez a helyzet normális, és nincs benne semmi rossz. Ugyanakkor valahol mélyen érzik és tudják, hogy ez nem helyes, hiszen ezek a cselekmények teljesen ellentétesek az emberi természettel. Mégis nagyon nehéz kitörniük ebből a helyzetből. Emiatt sok esetben a gyermekek sérelmére elkövetett családon belüli bűncselekmények rejtve maradnak. Az áldozatként élő gyermek így ezekkel a terhekkkel, traumákkal nő fel, és nagy az esélye annak, hogy a későbbiekben az áldozatból elkövetővé válik, követve a kapott mintát.

Ahogy a fentiekben említettem, a gyermekek többféleképpen kerülhetnek kapcsolatba az igazságszolgáltatással:

- ❖ Sértettként: a gyermekbarát igazságszolgáltatás fő célszemélye az eljárásban sértettként szereplő gyermek.

²² Csóka Anett: Kiskorú kihallgatása - a BARNAHUS-modell. Jogi Fórum publikáció, 2024. www.jogiforum.hu

- ❖ Terheltként: a jelenleg hatályos Btk. szerint egyes bűncselekmények kapcsán a 12. életévét betöltött személyek büntethetőek, különleges helyzetükkel a fiatalkorúak büntetőjoga foglalkozik.
- ❖ Tanúként: előfordul, hogy a bíróság 14. életévét betöltött, kivételesen be nem töltött gyermeket hallgat ki tanúként.
- ❖ Oktatás keretében: bírósági látogatás esetén, fakultatív jelleggel.
- ❖ Az ügyben érdekelt személyként: egyes családjogi perekben a gyermek a leginkább érintett személy.²³

A magyar polgári jogi szabályok a 18. életévét (házasságkötés esetén 16. életévét) be nem töltött személyt kiskorúnak nevezik, a büntetőjog pedig az elkövetéskor a 18. életévét be nem töltött személyt fiatalkorúnak abban az esetben, ha a terheltről van szó. A büntetőjog a gyermekkorú elnevezést fő szabály szerint a 14. (kivételes esetekben a 12.) életévét be nem töltött, büntetőjogi tényállást megvalósított személyek esetében alkalmazza.²⁴

A büntetőeljárásban szereplő más személyeknél, így a sértett, tanú és egyéb érdekelt pedig a kiskorú elnevezéssel él a büntetőjog is (illetve sok esetben konkrétan megjelöli, hogy milyen életkorú személyre vonatkozik az adott tényállás). A magyar jogszabályokban tehát a gyermek fogalma jóval szűkebb körben fordul elő, mint a Gyermekjogi Egyezményben.

3.2. Mit jelent a különleges bánásmód?

A büntetőeljárás „főszereplője” sokáig egyértelműen a terhelt volt és a terhelt jogai álltak a központban. Napjainkban egyre határozottabb nemzetközi követelményekkel kell szembenéznie mind a jogalkotónak, mind a büntető ügyekben eljáró hatóságoknak, ezáltal a súlypont a terhelt irányából kezd átbillenni a sértett irányába. A bűncselekménnyel érintett, erőszaknak, szexuális vagy másfajta visszaéléseknek kitett gyermek a büntetőeljárásokban többnyire olyan jogrendszerrel, olyan legális megoldásokkal kerül kapcsolatba, amelyeket a felnőttek sajátosságait és jellemzőit szem előtt tartva alkottak meg, és amelyek szabályait a gyermek legtöbbször nem érti.²⁵

A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) XIV. fejezete „különleges bánásmód biztosítása a büntetőeljárásban” címmel önálló fejezetben gyűjtötte össze az ebbe a körbe tartozó szabályokat (ellentétben a korábbi szétszórt elhelyezéssel).

²³ Marosán Melinda: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Jogi Fórum publikáció, 2021. www.jogiforum.hu 3.

²⁴ Kiss Anna: A kiskorú sértettek a büntetőeljárásban. Kriminológiai tanulmányok, 2022/59. 150.

²⁵ Parti Katalin - Solt Ágnes - Virág György: Gyermekkorúak meghallgatása a büntetőeljárás során Magyarországon az európai és nemzetközi standardok tükrében. Kriminológiai Tanulmányok, 2018/55. 63.

A Be. 81. § (1) bekezdésének meghatározása szerint *a természetes személy sértett és a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján*

- ❖ *a megértésben, a megértetésben,*
- ❖ *az e törvényben meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében,*
vagy
- ❖ *a büntetőeljárásban való hatékony részvételében*

akadályozott.

A gyermekkorúak büntetőeljárás során történő kihallgatása speciális kérdéseket és anomáliákat vet fel, függetlenül a gyermek eljárásjogi pozíciójától.

Különleges bánásmódot megalapozó körülmény lehet az érintett személy életkora²⁶, az érintett személy szellemi, fizikai, egészségi állapota, az eljárás tárgyát képező cselekmény kirívóan erőszakos jellege, illetve az érintett személynek a büntetőeljárásban részt vevő más személyhez fűződő viszonya.

Legtöbbször egyfajta sérülékeny csoporthoz tartozásról van szó, azonban a „sérülékeny csoport”, mint név nem jelenik meg a Be-ben, hanem a jogalkotó külön fejezetet szentel az idevonatkozó normáknak. Főszabály szerint a sértettek és a tanúk tartoznak ebbe a csoportba, ha megfelelnek a törvény által megkövetelt feltételeknek. Amennyiben a jogalkalmazó úgy dönt, a sértettek és a tanúk mellett más személyek is különleges bánásmódban részesülhetnek, így például a terheltnél, a védőnél, a szakértőnél, a szaktanácsadónál, a vagyoni érdekeltnél. Emellett a szabályozás kiterjed a sértett és a tanú, valamint a felsorolt személyek segítőire, de ezen személyekre figyelemmel másokra is.

Egyes sértetti-tanúi kör esetében az eljáró hatóságnak kötelező a különleges bánásmód alkalmazása. Ezeknél a személyeknél a különleges bánásmód a törvény erejénél fogva, külön döntés nélkül érvényesül²⁷. Ekként a büntetőeljárásban ex lege különleges bánásmódot igénylő személy a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy, a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy, és az is, aki ilyennek minősülhet, valamint a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje, továbbá a hatvanötödik életévét betöltött személy (a 2020. évi LVIII.

²⁶ Az új Be. az életkoron alapuló védelmet kizárólag az aktuális életkorra szűkítette, amely a büntetőeljárás megindításának, illetve a későbbiek során az eljárási cselekmény időpontjára irányadó. Ld.: Lencse Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig. <https://ujbtk.hu/dr-lencse-balazs-specifikus-vedelmi-szukseglet-avagy-kulonleges-banasmod-az-unios-normaktol-az-uj-buntetoeljarasi-kodexig>

²⁷ Bartkó Róbert – Elek Balázs – Fantoly Zsanett – Herke Csongor: A büntető eljárásjog tankönyve. ORAC Kiadó, Budapest, 2024. 97. o.

törvény 190. §-a alapján).²⁸ Az eljáró hatóság a kötelező esetekben is egyéni értékelés alapján, a különleges bánásmódot igénylő személy egyedi sajátosságainak figyelembevételével, a szükségesség és az arányosság elvének megfelelően hozza meg az egyes intézkedéseket.

A különleges bánásmód körében értékelendő jellemzőket, körülményeket mindig a konkrét ügghöz és az érintett személyhez kötődően kell feltárni. A különleges bánásmódban részesítés minden további körülmény mérlegelése nélkül indokolt lehet egyes bűncselekmény típusok, vagy szigorú jogkövetkezményekkel járó elkövetési körülmények esetén.

A különleges bánásmód körébe tartozó intézkedések három csoportját különíthetjük el.

Az első csoportba tartoznak az érintett kíméletét, valamint az érintett megfelelő jogérvényesítését biztosító eszközök. Ezen intézmények érdemben kevésbé befolyásolják az eljárás menetét. Alapvetően a Be. itt egy elvárást fogalmaz meg az eljáró hatóságokkal szemben, arra nézve, hogy az átlagost meghaladó körültekintéssel járjanak el a különleges bánásmódot igénylő személlyel szemben. A kíméleti eszközök tekintetében általános szabály, hogy a kíméletet szolgáló intézkedéseket mindig az eljárás érdekeire figyelemmel és a lehetséges mértékben kell biztosítani, de a megfelelő jogérvényesítés érdekében egyidejűleg, egymás mellett több kíméleti intézkedés is alkalmazható. A Be. alapján a kíméleti eszközök alkalmazása elsősorban azt jelenti, hogy a jogalkalmazónak közérthetően, a megértést és a megértetést elősegítő kommunikációra kell törekednie. Akár a zárt adatkezelés is elrendelhető, ugyanis az eljárási cselekmények során figyelni kell az egészségügyi adatok védelmére, valamint a magánélet kíméletére. A Be. az eljárási cselekmény haladéktalan lefolytatását és olyan előkészítését várja el, hogy az megismétlés nélkül elvégezhető legyen, ha az a különleges bánásmódot igénylő személy részvételével jár. Törekednie kell a jogalkalmazónak arra is, hogy az érintettek az eljárás más résztvevőivel való szükségtelen találkozást elkerüljék. Ha a kímélet más módon, vagy más intézkedéssel nem biztosítható, az eljárási cselekményt az arra szolgáló, vagy arra alkalmassá tett helyiségben kell lefolytatni. Kép- és hangfelvételt kell készíteni az érintettel lefolytatott eljárási cselekményről, és adott esetben a jelenlét telekommunikációs eszköz útján is biztosítható.²⁹ Ezt a Be. pontosan szabályozza.

A második csoportba a védelmi intézkedéseket soroljuk. Ide tartoznak a speciális védelmi eszközök, amelyre példaként szolgálhat a különösen védett tanú intézménye, a személyi védelem és a Védelmi Programban való részvétel. Ezen speciális védelmi eszközök leírását a Be. 90., 94. és a 95. §-a határozza meg.

²⁸ Kiss Anna: A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljárásban. Miskolci Jogi Szemle, 2021/5. 287.

²⁹ I. m. 288.

A védelmi intézkedések alkalmazására csak a törvényben meghatározott feltételek mellett kerülhet sor, mivel adott esetben más eljárási részvevő jogkorlátozásával járhat.

Védelmi eszközökhöz tartozik az, amikor a telekommunikációs eszköz használata, valamint hang, vagy kép-és hangfelvétel készítése esetén elrendelik, hogy az érintett személy személyazonosságának a megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságait az első helyen említett esetben technikai eszközzel torzítsák, a második esetben pedig ezekről technikai úton torzítómásolatot készítsenek. A terhelt és a védő eljárási cselekményen való jelenléti jogának korlátozására is sor kerülhet a Be. szerint. Ebben az esetben ez azt jelenti, hogy a terhelt és a védő az eljárási cselekmény helyszínén személyesen nem lehet jelen, de az említett korlátozás nem vonatkozik arra az esetre, amikor a kapcsolatot telekommunikációs eszköz biztosítja. Az érintett személy részvételével zajló eljárási cselekményen jelen lévő személyek kérdésfeltevési jogának korlátozása pedig azzal történik, hogy helyette indítványozhatják a kérdés feltevését. A különleges bánásmódot igénylő tanú szembesítésének a mellőzésére is sor kerülhet, az érintett személy személyes adatainak a zárt kezelését pedig hivatalból rendelik el. Kezdeményezni lehet a személyi védelem elrendelését, valamint a különösen védett tanúvá nyilvánítást, továbbá a Védelmi Programban való részvételre irányuló megállapodás megkötését is. A védelmi és kíméleti eszközöket együttesen is lehet alkalmazni.³⁰

A harmadik csoportba tartozó különleges bánásmódot igénylő személyek között differenciál a törvény. Kiemeli azokat a tanúkat és sértetteket, akik külön döntés nélkül is ebbe a csoportba tartoznak. A meghatározott személyi körrel folytatott eljárási és bizonyítási cselekmények során a törvényi parancs szerinti rendelkezések be nem tartása relatív természetű eljárási szabálysértés. Nem értékelhető és nem használható fel bizonyítékként a hatóság megítélése szerint, ha az eljárási szabályszegés lényeges hatással volt az eljárás lefolytatására, a bizonyítás törvényességére vagy az érintett személy törvényes jogainak gyakorlására és a törvényt sértés utóbb már nem orvosolható. A különleges bánásmód eszközrendszere a legutóbbi Be. módosítással bővült, és megjelent az eljárásban egy új kihallgatási módszer, közismert nevén a Barnahus.

Összegzésképpen megállapítható, hogy a hazai büntetőeljárás a különleges bánásmód intézményével előrelépést tett, azonban a jogintézmény megfelelő működéséhez több kötelező szabály bevezetése és az intézményi infrastruktúra fejlesztése szükséges. A Magyar – Vári szerzőpáros szerint a gyermekek érdekében előírt általános és különös kíméleti intézkedések

³⁰ I.m. 289.

elrendelése alapvetően a jogalkalmazó, különösen a nyomozóhatóság önálló döntésének függvénye.³¹

4. Barnahus-modell

A Barnahus-modell néven elhíresült kihallgatási módszer a gyermekbarát igazságszolgáltatás egyik (már nem is annyira új) eszköze. A sértett másodlagos viktimizációjának elkerülését célzó kihallgatási technika izlandi eredetű, de annak egyes elemei a Be-ben is megjelennek. Fontos leszögezni, hogy a büntetőeljárás során alkalmazott kihallgatási módszer nem azonos a Barnahus modellel. A különbségeket később ismertetem.

4.1. Az izlandi módszer

Az Európai Barnahus-előírások Európában elsőként próbálják meghatározni a Barnahus-modellként ismert beavatkozó intézkedések és szolgáltatások elveit. A Barnahus egy izlandi szó, melynek jelentése: gyerekház. A fogalom arra az 1998-ban megnyílt házra utal, amely egy interdiszciplináris, multidiszciplináris együttműködésen alapuló komplex, a gyermek legfőbb érdekét és a gyermeki jogok érvényre jutását biztosító rendszer. Magyarország adaptálta a Barnahus-modellt, amely komplex szolgáltatást nyújt a szexuális abúzus gyermekáldozatainak a gyermekvédelem együttes munkájával.

A modell kidolgozója az izlandi származású Bragi Gudbrandsson, aki célul tűzte ki, hogy a bűncselekmény által traumát szenvedett gyermekek barátságos és családias környezetben hallgassa ki a hatóság. Eddig száznál több Barnahus-intézmény létesült Európában, legtöbbjük a skandináv országokban található, de mára már Európa legtöbb országában teret hódított a modell.³² A módszer eredetileg olyan gyermekek részére lett kitalálva, akik szexuális abúzus áldozatai lettek saját családtagjaik által. Ezek az áldozatok nehezen nyílnak meg és nehezen beszélnek azokról a sérelmekről, amelyek okozóival normális esetben szeretettel és bizalommal teli kapcsolatban kellene lenniük. A „gyerekházban” együttesen vannak jelen a bűncselekmény áldozataként abúzust szenvedett gyermek megsegítésének céljából a rendészeti és büntető igazságszolgáltatási szervek, a gyermekvédelmi szolgálatok, valamint az egészségügyi és mentálhigiénés szakemberek. A

³¹ Magyar Irma – Vári Vince: A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor. Magyar Rendészet 2020/4. 27.

³² Fantoly Zsanett: Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. Magyar Rendészet, 2022/4. 230.

multidiszciplináris intézményrendszerben a gyermek szakértői vizsgálata, kihallgatása és esetének utókövetése megtörténik anélkül, hogy mind időben, mind térben elhúzódó eljárási cselekmények hatására kialakulna a sértett másodlagos viktimizációja.³³

A modell 5 alapelve a következő:

- ❖ Bizonyítékon alapuló protokoll alapján kell megtörténnie a gyermek kihallgatásának.
- ❖ A gyermek vallomásának bizonyító erejét megfelelő intézkedésekkel biztosítják, a tisztességes eljárás elvének megfelelően. A cél annak megakadályozása, hogy a gyermek sértettnek a bírósági eljárás során meg kelljen ismételnie a vallomását.
- ❖ Rendelkezésre állnak a gyermek fizikai jólétét és felépülését biztosító körülmények, valamint a gyermekházból elvégzett egészségügyi értékelés. Továbbá hozzáférhetőek a rövid és a hosszú távú terápiás szolgáltatások, illetve a pszichológiai segítségnyújtás.
- ❖ Végezetül szükséges az áldozat és testvére számára a védelmi intézkedések felmérése és az intézményben utánpótlásának megfelelő biztosítása.

Hogyan néz ki maga az intézmény? Európában a legtöbb Barnahus-intézményrendszert egy klasszikus családi házban alakítják ki, ahol meghallgató helyiség, valamint ezzel összefüggésben monitoring szoba, orvosi szoba, terápiás szoba, illetve egyéb helyiségek találhatóak további feladatok elvégzéséhez. A Barnahus az ún. „négy szoba” rendszerén alapul:

1. ábra: A Barnahus négy szoba modellje³⁴

³³ Uo.

³⁴ Landberg, Å. – Svedin, C. G.: Inuti ett Barnahus. A quality review of 23 Swedish Barnahus. Stockholm, Rädda Barnen, 2013. 17.

A szobákat úgy alakították ki, hogy barátságos, komfortos hangulatot árásszanak, ezzel is biztonságérzetet nyújtva a gyermekeknek. Folyamatos étel és ital ellátás is biztosított. A szombathelyi látogatásom során lehetőségem nyílt az intézmény valamennyi helyiségének alapos megismerésére. A Barnahus gyermekbarát környezete gondosan és tudatosan lett kialakítva annak érdekében, hogy a gyermekek belépéskor elkerüljék azt a hivatalos, rideg atmoszférát, amely egy hagyományos tárgyalóteremben tapasztalható. A színek élénkek, vidámak, a bútorok kényelmesek és barátságosak, kifejezetten a gyermekek igényeire szabva lettek megtervezve. Ezek az elemek már önmagukban is csökkenthetik a gyermekek feszültségét és félelmeit. Belépéskor a gyermekek megnyugodhatnak, hiszen egy olyan környezet veszi körül őket, amely inkább hasonlít egy otthonos szobára, mint egy bírósági helyiségre. A kihallgatás előtt a gyermekek egy játszó szobába mennek az intézmény egyik szociális munkatársával. A szoba úgy van kialakítva, hogy minden korosztály otthonosan érezze magát, míg várakozik. Ez a barátságos légkör elősegíti, hogy a gyerekek könnyebben megnyíljanak, és kevésbé érezzék a büntetőeljárás nyomasztó súlyát.

A kihallgatásokat audiovizuális eszközökkel rögzítik annak érdekében, hogy ha vádemelésre kerül sor, a gyermeknek ne kelljen megismételnie a vallomást. Csakúgy, mint az általános kihallgatási követelményrendszer alapján, itt is az a cél, hogy releváns, a büntetőeljárás során is felhasználható bizonyítékot szerezzenek, de speciális kihallgatási technikával. Ahhoz, hogy a sértett további traumát ne szenvedjen, kirendelt igazságügyi pszichológus szakértő jár el. A speciális kihallgatási módszer lényege szerint a kihallgatást a „gyermeki lélek szakértője” végzi, aki jogilag releváns kérdéseket a gyermek számára érthető módon tolmácsolja. Így 95%-os pontossággal meg lehet állapítani, hogy a gyermek beszámolója megfelel-e a valóságnak.³⁵

A fentiekben említett monitoring (szomszédos) szoba segítségével a multidiszciplináris intézmények minden érintett tagja valós időben részt vehet a gyermek kihallgatásának megfigyelésén. Ezáltal lehetséges a kérdező és a megfigyelő közötti interakció, azaz kérdések feltétele a kérdezőn keresztül. A kihallgatószobákban speciális eszközöket használnak, amelyek a gyermekek eseti kommunikációját segíti elő. Ilyen eszköz például az abúzusbaba, amely a nemi jellegű érzékelteti. A baba segítségével el tudják játszani, hogy pontosan mi és hogyan történt, anélkül, hogy elmesélnék, azzal is újra átélve a történeteket. A pszichológiában is ismert különféle tesztek is használnak. Kisebb gyerekek esetében a Világjáték tesztet alkalmazzák,

³⁵ Fantoly Zsanett: Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. Magyar Rendészet, 2022/4. 231.

amelynek lényege, hogy a gyerekek lekicsinyített figurákból és alkotórészekből megépítsék saját világukat. Nagyobb gyerekek esetében pedig a Rorschach-tintafoltteszt nyújt segítséget.

4.2. A Barnahus-modell hazai implementálása

A Gyermekjogi Egyezményt a világ szinte minden országában ratifikálták, ami elősegítette a gyermekjóléti szakpolitikák és gyakorlatok Európában kialakuló konvergenciáját, amely számos különböző szereplő, köztük kormányzati és nem kormányzati szervezetek, szakmai társulások és egyetemek fokozott együttműködésén és közös erőfeszítésein alapul.³⁶ Ezen túlmenően az Emberi Jogok Európai Bíróságának és az Európai Bíróságnak az ítélkezési gyakorlata is jelentős hatást gyakorolt, amelyek az elmúlt évtized során több esetben hivatkoztak a Gyermekjogi Egyezményre döntéseikben. Ennek eredményeként az Európában uralkodó két eltérő gyermekvédelmi hagyomány – a szakpolitikák és eljárások által szabályozott „Gyermeatmentés”, valamint a kevésbé gyermekközpontú, inkább a családot támogató „Családtámogatás” – egyre inkább háttérbe szorult, és helyüket a Gyermekjogi Egyezmény által meghatározott, jogalapú megközelítés vette át. Ezek a folyamatok teremtették meg azt a hátteret, amelyben a Barnahus-modell elvei és gyakorlata megvalósulhatott és elterjedhetett.

A Barnahus arra törekszik, hogy a gyermekek jogait működőképesen érvényesítse, vagyis megfelelő támogatást, védelmet és gyermekbarát igazságszolgáltatást nyújtson számukra. Az Európai Barnahus-irányelvek ezeket az operatív gyakorlatokat testesítik meg, ezért iránymutatóként kell rájuk tekinteni az erőszak gyermek áldozatainak és tanúinak jogérvényesítésének előmozdításában.

A Barnahus-modell multidiszciplináris és intézmények közötti megközelítést alkalmaz, amely (amint már említettem) egyetlen szervezet keretein belül biztosítja a különböző (igazságszolgáltatási, szociális, egészségügyi) szervezetek együttműködését egy gyermekbarát helyszínen. Ez átfogó szolgáltatásokat kínál a gyermekek és családtagjaik számára. A Barnahus-modell azon az elven alapul, hogy a gyermek által elmondottak kulcsfontosságúak a gyermekek ellen elkövetett bántalmazások feltárásához és kivizsgálásához, mind büntetőjogi, mind gyermekvédelmi és terápiás célokból. Bár a Barnahus kifejezés viszonylag konkrét jelentéssel bír, a Barnahus-házak létrejötte és szervezeti formái országonként, sőt néha egyazon országon

³⁶ Promise projekt, Barnahus Minőségi Előírások. https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/HU_StandardsSummary_FINAL.pdf 4.

belül is eltérőek.³⁷ Különbségek mutatkoznak a célcsoportok, a szerepek és felelőségek viszonyrendszerében, valamint a partnerek közötti együttműködés kereteiben a fő funkciók megvalósítása terén. Ez például kiterjed arra, hogy milyen szakemberek végzik a gyermekek kihallgatását, milyen igazságügyi eljárásrendet alkalmaznak, valamint arra is, hogyan biztosítják a terápiás és egészségügyi szolgáltatásokat.

A Barnahus elveit és gyakorlatát ma már az Európa Tanács (ET) és az Európai Unió (EU) számos európai jogi és szabályozási eszköze is tükrözi, illetve támogatja közvetett vagy közvetlen módon, mint pl. a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális zaklatása elleni Európa Tanácsi Egyezmény (2010)³⁸, az Európa Tanács gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatásai (2010)³⁹, a gyermekbarát szociális szolgálatokról szóló Európa Tanácsi Ajánlás (2011)⁴⁰, a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről szóló uniós irányelv (2011)⁴¹, a bűncselekmények sértettjeinek támogatására, védelmére és jogaira vonatkozó minimumszabályok megállapításáról szóló uniós irányelv (2012)⁴².

A Barnahus működése Magyarországon nem tekint vissza hosszú múltra. 2016. november 15-én alakult meg az első Barnahus Szombathelyen a TEGYESZ (Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat) épületében, a gyermekvédelem részeként egy pilot, azaz kísérleti programként.

2021 februárjában Budapesten is megnyílt egy Meghallgató és Terápiás Központ a Fővárosi Gyermekvédelmi Szakszolgálat Alföldi utcai épületében, 2021 júniusában pedig Debrecen csatlakozott a Barnahus rendszeréhez.⁴³ A hazai intézmények funkcionális működtetési feltételei mellett annak biztosítása is elengedhetetlen, hogy elegendő, valamint speciálisan képzett szakember álljon rendelkezésre a modell hatékony működtetéséhez. Az ilyen szintű szakszerűség nélkülözhetetlen a gyermekek jogainak és méltóságának tiszteletben tartása érdekében.

³⁷ Uo.

³⁸ Az Európa Tanács a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális bántalmazás elleni védelméről szóló egyezménye (CETS 201)

³⁹ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatásai (amelyet a miniszterhelyettesek 2010. november 17-ei 1098. ülésén fogadtak el).

⁴⁰ A gyermekek jogairól, valamint a gyermek- és családbarát szociális szolgálatokról szóló Európa Tanácsi Ajánlás
⁴¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU Irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről.

⁴² Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU Irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról, valamint a 2001/220/JHA tanácsi kerethatározat felváltásáról.

⁴³ Fantoly Zsanett: Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. Magyar Rendészet, 2022/4. 232-233.

5. Gyermekbarát környezet

A fejezetekben foglalt megállapításaimat az intézménylátogatás és a szakmai tréning tapasztalatai, valamint Barnahus Minőségi Előírások alapján fogalmaztam meg.

A gyermekek megfelelő környezetben történő kihallgatása kulcsfontosságú a Barnahus intézményekben. Ennek érdekében mind a tárgyi, mind a személyi feltételek gondos megtervezésére és folyamatos fejlesztésére van szükség. A feltételeket, szabályokat a Barnahus Promise projekt Minőségi Előírása tartalmazza.

A gyermekbarát környezet tárgyi feltételei különböznek a hagyományos kihallgatási terek kialakításától. Első fontos szempont, hogy a Barnahus lehetőleg egy különálló épületben, például egy lakóövezetben helyezkedjen el, amely a gyermekek számára is ismerős lehet. Az épület elhelyezkedése és kialakítása elengedhetetlen ahhoz, hogy a szolgáltatást minden gyermek számára elérhetővé tegye, és biztosítsa a gyermek magánéletének védelmét, illetve biztonságát. A biztonságos, semleges és gyermekbarát környezet biztosítása központi szerepet játszik a szorongás csökkentésében és az újratraumatizálás megelőzésében.⁴⁴A könnyebb hozzáférhetőség érdekében a helyszínnak megközelíthetőnek kell lennie tömegközlekedési eszközökkel, valamint a fogyatékkal élő és/vagy különleges igényű gyermekek számára akadálymentesíteni kell a helyiségeket. A belső környezet azért különösen lényeges, mivel, ha a gyermeket már belépéskor egy barátságos, vidám környezet fogadja, akkor könnyebben megnyugszik és kevésbé okoz neki traumát, mint egy általános rendőrségi kihallgató szoba.

A berendezést gyermek- és családbarát, a gyermekek korának megfelelő bútorok és anyagok alkotják, különös tekintettel a váróhelyiségekre. A különböző helyiségek úgy vannak kialakítva, hogy bármely korú és fejlődési szakaszban lévő gyermek számára fizikailag biztonságosak legyenek. Kizárólag a kihallgatásra váró gyermekek részére alakították ki a játszó szobát, amely minden korosztály igényeinek megfelelő játékkal van ellátva. Ez a szoba azért is fontos, mert előírás, hogy az áldozat és a feltételezett elkövető semmilyen körülmények között ne kerülhessen kapcsolatba egymással, viszont általában ezekben az esetekben az elkövetők a családtagok, így ameddig a szakemberek felkészülnek a kihallgatásra, a gyermekek biztonságban játszhatnak az intézmény egyik szociális munkásával.

A gyermekbarát környezet személyi feltételei szintén kiemelkedő jelentőséggel bírnak. Az ilyen intézményekben dolgozók között pszichológusok, gyermekvédelmi szakemberek és

⁴⁴ Promise projekt, Barnahus Minőségi Előírások. https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/HU_StandardsSummary_FINAL.pdf 29.

szociális munkások is jelen vannak. E szakemberek közös célja, hogy multidiszciplináris csapatként támogassák a gyermek jólétét, és a lehető legkíméletesebb eljárást biztosítsák. Az ilyen környezetben dolgozó kihallgatóknak alapos képzést kell kapniuk a gyermekekkel való kommunikációs technikákból, hogy megfelelő kérdéseket tudjanak feltenni és figyelmesen tudják értelmezni a gyermek nonverbális jelzéseit is. Fontos, hogy a kihallgatást végző személy empátiával és türelemmel forduljon a gyermek felé, miközben fenntartja a professzionalizmus szükséges szintjét, hiszen ez jelentős mértékben hozzájárul a vallomás megbízhatóságának és a gyermek mentális jólétének megőrzéséhez.

A gyermekbarát környezet és a szakértői csapat közös célja, hogy csökkentsék a gyermek kihallgatásával járó érzelmi megterhelést. Az eljárás során alkalmazott technikák, mint a narratív módszer, amely során a gyermek szabadon beszélhet a történekekről anélkül, hogy irányított kérdésekkel terhelnék, nagy segítséget nyújtanak abban, hogy a gyermek hitelesen tudja megosztani az élményeit. A szakirodalom hangsúlyozza, hogy a gyermekbarát környezet, amelyet jól képzett szakemberek által vezetett folyamatok és együttműködés jellemez, elősegíti a gyermekek optimális érzelmi és pszichológiai támogatását, így a Barnahus-modell ideális keretet nyújt a bántalmazás áldozataivá vált gyermekek számára, hogy feldolgozhassák traumatikus élményeiket.

A gyermekbarát környezet kialakítása és a személyi feltételek biztosítása a Barnahus modellben nem csupán az empátia és a gyermekek iránti gondoskodás jele, hanem a vallomások megbízhatóságának és az eljárás igazságosságának záloga is. A gyermekbarát környezet révén a gyermekek könnyebben képesek kifejezni magukat, és nagyobb eséllyel osztják meg élményeiket őszintén és részletekbe menően, ami nemcsak a gyermek érdekét szolgálja, hanem a büntetőeljárás sikeres lezárását is elősegíti.

6. A Barnahus jelenlegi működése

A kezdeményezők körére és a kihallgatás folyamatára vonatkozó megállapításaimat az empirikus kutatásom alapján pontokba szedve összegzem.

Igazságügyi pszichológus szakértői vizsgálatot a Barnahus szolgálattól a Család- és gyermekjóléti Központ, a gyámhatóság és a nyomozóhatóság kérhet.

- ❖ Amennyiben a feljelentést követően a nyomozóhatóság szexuális abúzus gyanújával él, kirendeli az igazságügy gyermekpszichológus szakértőt, hogy Barnahus módszerrel, a Barnahus szolgálatban végezze el a szakértői vizsgálatot,

- ❖ A kirendelést követően az igazságügyi pszichológus szakértő tanulmányozza az ügy összes iratát,
- ❖ A szakértői vizsgálatot megelőzi a multidiszciplináris környezetben lefolytatott előkészítő ülés,
- ❖ Ezt követően kerül sor a gyermek gyermekbarát környezetben történő kihallgatására, ahol a nyomozó hatóság képviselője kérdezi ki a gyermeket, de a monitoring szobában ezzel egyidőben ott ül az igazságügyi gyermekpszichológus is és figyeli a kihallgatást,
- ❖ A nyomozó hatóság képviselője a szünetekben egyeztet a szakértővel annak érdekében, hogy a kikérdezése minél kevésbé legyen traumatikus,
- ❖ A nyomozó hatóság kihallgatását követően hallgatja meg a szakértő a gyermeket, amelynek keretében a gyermek életkorának megfelelő pszichológiai tesztek készítt a gyermekkel és elvégzi a heteroamnézist a törvényes képviselővel,
- ❖ A Barnahus standardok alapján kötelező lenne, de jelenleg a szombathelyi Barnahus szolgálatban nem működik a traumafókuszú terápia, amelyre akkor kerülhet sor, ha az abúzus beigazolódott,
- ❖ Az előkészítő jelzőrendszeri ülésről, a kihallgatásról és a szakértői vizsgálatról kép- és hangrögzítés készül, amelyekről szószzerinti jegyzőkönyvet vesznek fel. Ezek a szakértői vélemény mellékletét képezik.

7. A modell kapcsolata a büntetőeljárással

7.1. A jogi szabályozás célja

A Be. legfőbb célja egy olyan eljárásjogi keretrendszer kialakítása volt, amely megakadályozza a bűncselekmények gyermek sértettjei számára a büntetőeljárás során bekövetkező másodlagos viktimizációt. A Be. első módosítása 2021. január 1-jétől lehetővé tette az izlandi Barnahus módszer alkalmazásának lehetőségét a büntetőeljárás keretein belül. A cél egy „módszertan semleges” jogi keretrendszer kialakítása volt, amely lehetővé teszi más, hasonló célokkal bíró és arra alkalmas módszerek és kihallgatási technikák alkalmazását is. A szabályozás tehát nemcsak a Barnahus módszer használatát kívánta elősegíteni, hanem minden olyan szakmai alapokon nyugvó módszer integrálását is, amelyet a gyermeklélektan vagy

gyermekvédelem területén jártas szakemberek alkalmazhatnak.⁴⁵ Ennek célja, hogy a gyermekek lehetőség szerint csupán egyszer kerüljenek kihallgatásra, és hogy a kihallgatás során szerzett vallomás elegendő bizonyítékot nyújtson a vádemeléshez és az ítélethozatalhoz. Amennyiben a gyermek többszöri kihallgatása elkerülhetetlen, úgy az arra azonos módszertannal és azonos szakember által kerüljön sor.

A gyermekek jogainak védelme érdekében a törvény előírja, hogy a gyermekekkel szembeni eljárási cselekmények kíméletesen és védett környezetben történjenek. Ez azt jelenti, hogy a kihallgatásukat, tanúkénti eljárásukat vagy bármely más eljárási részvételüket úgy kell megszervezni, hogy az a lehető legkisebb mértékben traumatizálja őket. Az ilyen intézkedések célja nem csak a másodlagos viktimizáció megelőzése, hanem a gyermek méltóságának és jogainak maximális tiszteletben tartása is. A magyar jogrendszerbe a gyermekek kíméletét biztosító meghallgatás lehetőségét a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt.) vezette be.⁴⁶ A Be. módosítás kodifikálta a gyermekbarát kihallgatás Barnahus módszertan szerinti intézményesülését a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elrendelése esetén, azonban nem teremtette meg a komplex gyermekjóléti szolgáltatás alkalmazásának lehetőségét.

Ez a szabályozás azt jelenti, hogy a Barnahus modellel ellentétben nemcsak a szexuális abúzust elszenvedő gyermekek esetében van lehetőség a Be. 87. §-a alapján gyermekbarát módon történő kihallgatásra, hanem minden tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény elrendelése esetén sértett, tanú vagy terhelti minőségben. A multidiszciplináris keretek között történő kihallgatás pszichológiai háttérét teremti meg, hogy a kihallgatás során gyermekvédelmi szakszolgáltatás keretében működő szaktanácsadó vagy igazságügyi gyermekpszichológus van jelen, a monitor szobában tartózkodó hatósági szereplők kérdéseit ők tolmácsolják a gyermek felé. A szabályozás azonban nem teremti meg a komplex gyermekjóléti szolgáltatás intézményi háttérét. Nincs lehetőség gyermekbarát környezetben orvosi vizsgálatra és utánkövetés jelleggel traumafókuszú terápiára.

A Be. novella hatálybalépése óta világossá vált a törvényi rendelkezések pontosításának szükségessége. Különösen fontos a közreműködő szakember eljárásjogi státuszának tisztázása, a gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények esetében szükséges igazságügyi

⁴⁵ Végső előterjesztői indokolás a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvényhez. MK Melléklete Indokolások Tára 67. szám 2020.

⁴⁶ Uo.

szakértőkhöz való viszony, valamint az alkalmazható módszertanokkal kapcsolatban az eljárási törvény telekommunikációs eszközök használatára vonatkozó szabályok pontosítása.

7.2. Igazságügyi szakértő, szaktanácsadó

Az igazságszolgáltatás és a gyermekvédelem multidiszciplináris összekapcsolása eredményeként a 2020. évi XLIII. törvény 154. §-a 2021. január 1-jétől a Be. 87. § (1) bekezdés b) pontjába bevezette azt a lehetőséget, hogy *(A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy részvételét igénylő eljárási cselekmény esetén)*

„b) elrendelheti, hogy

ba) az eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen, illetve

*bb) az eljárási cselekményt igazságügyi pszichológus szakértő vagy a gyermekek védelméről és a gyámiügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény 61. § (2) bekezdésében meghatározott szolgáltatást végző szaktanácsadó közreműködésével hajtja végre,*⁴⁷

Ezáltal jogilag is elfogadottá vált (nem csak az abúzust elszenvedett gyermek sértett vonatkozásában) a különleges bánásmód új, speciális eszköze: a Barnahus kihallgatási formája.

A Be. 87. § (1) bekezdés b) pont bb) alpont alapján közreműködő különleges szakismerettel rendelkező személy szaktanácsadóként vesz részt az eljárásban. A Be. 270. § (1) bekezdése alapján az eljáró hatóság szaktanácsadó közreműködését veheti igénybe, ha a bizonyítási eszközök felderítéséhez, felkutatásához, megszerzéséhez, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez különleges szakismeret szükséges.

Annak érdekében, hogy a különleges bánásmódot igénylő személyek vonatkozásában – annak jellegénél fogva, elsősorban a gyermek sértett esetén – a nyomozás során sor kerülhessen a Gyvt. 61. § (2) bekezdése szerinti, Barnahus-moddal alapuló szolgáltatás igénybevételére, valamint ott lefolytatott eljárási cselekmény eredményének, illetve az arról készült kép- és hangfelvételnek a bizonyítékként való felhasználására, szükségessé vált a Be. módosítása, a módszer eljárásjog pozíciójának kialakítására.⁴⁸ A javaslat lényege, hogy a megjelölt módszerrel végrehajtott cselekmény eljárási cselekménynek minősül, amelyet a nyomozó hatóság vagy az ügyészség végez. A Be. szerint a módszer alkalmazása eljárási cselekményként (kihallgatásként vagy meghallgatásként) értelmezendő, amelyet az eljáró hatóság igazságügyi

⁴⁷ 2020. évi XLIII. törvény a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról, 154. §

⁴⁸ Végző előterjesztői indoklás a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvényhez. MK Melléklete Indokolások Tára 67. szám 2020.

szakértő bevonásával vagy a módszer alkalmazására jogosító képesítéssel rendelkező, a Gyvt. 61. § (2) bekezdése alapján tevékenykedő szolgáltató, szaktanácsadóként közreműködve hajt végre. Amennyiben a bizonyítási eszközök felderítése, felkutatása, megszerzése, összegyűjtése vagy rögzítése különleges szakértelmet igényel, a Be. 270. § (1) bekezdése értelmében szaktanácsadó bevonása lehetséges.

A szakértő és szaktanácsadó munkája azért lényeges a büntetőeljárás során, mert az ő közreműködésükkel olyan speciális szaktudás válik hozzáférhetővé az eljárásban, amellyel a bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság nem rendelkezik. A büntetőeljárás során szaktanácsadóként – külön jogszabályi előírás hiányában – bármely olyan személy igénybe vehető, aki egy adott szakterületen különleges szaktudással rendelkezik.⁴⁹ Gyakorlatban nem kizárt, hogy az eljáró hatóság olyan személyt vonjon be szaktanácsadóként, aki egyben igazságügyi szakértői szerepben is tevékenykedik, de más, megfelelő elméleti tudással vagy gyakorlati tapasztalattal rendelkező személy is alkalmas lehet erre. Szaktanácsadó bevonása főszabályként nem kötelező. Kivételt képez a tanú és a gyanúsított vallomásának műszeres ellenőrzése a nyomozás során, bár ez a rendelkezés a tizennyolcadik életévét be nem töltött személyekre nem vonatkozik. Emellett további különbség, hogy szaktanácsadó bevonásáról a bíróság nem rendelkezhet.

A büntetőeljárásban általános szabály, hogy a szaktanácsadó (szakértő) nem bízható meg eljárási cselekmény önálló elvégzésével.⁵⁰ Az eljárási cselekményen közreműködő szaktanácsadó ezért soha nem válik az eljárási cselekmény „urává”, mivel az eljárási cselekményen csak résztvevőként van jelen, az eljárási cselekményekkel kapcsolatos rendelkezési joga nincs. Rendelkeznie kell azonban lélektani ismeretek mellett büntetőjogi, kriminalisztikai, kihallgatástechnikai készség szintű ismeretekkel.⁵¹ A Be. 87. § (1) bekezdés b) pont bb) alpontja szerinti eljárási cselekmény végrehajtása sajátos szabályozást vezet be, mivel ebben az esetben a szaktanácsadó (szakértő) közvetlenül részt vesz a cselekmény végrehajtásában, amely leginkább a tolmács közreműködésével zajló eljáráshoz hasonlítható. Míg azonban a tolmács bevonásánál fontos, hogy az eljárás résztvevői tisztában legyenek a tolmács szerepével – vagyis, hogy ő kizárólag az eljáró szerv üzenetét közvetíti –, addig a

⁴⁹ Szaktanácsadó az egyes büntetőeljárási cselekményekre és a büntetőeljárásban résztvevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI.12.) IM rendelet 14/A. (3) bekezdés szerint pszichológus vagy pszichiáter

⁵⁰ Végső előterjesztői indokolás az egyes igazságügyi tárgyú kormányrendeleteknek a büntetőjogi tárgyú törvények módosításával összefüggő módosításáról szóló 675/2020. (XII. 28.) Korm. rendelethez: A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet módosítása (MK Melléklete, Indokolások Tára 10. szám, 2021.)

⁵¹ Nagygyőr Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során. Belügyi Szemle, 2022/8. 1667.

Barnahus módszer esetében a cselekmény végrehajtásának lényege, hogy az érintett fiatalkorú jellemzően közvetlenül nem találkozik a szaktanácsadó által képviselt szervvel. Az ő szemszögéből nézve az eljárási cselekményt maga a szaktanácsadó hajtja végre, és ez az általa érzékelhető módon zajlik le. A bíróság, az ügyészség és a nyomozó hatóság közvetlenül csak a szaktanácsadóval van kapcsolatban, őt irányítja, miközben az eljárási cselekménnyel érintett fiatalkorúval csupán közvetett módon, a szaktanácsadón keresztül kommunikál.

7.3. A tanúvallomás szerepe

A Be. 168. § (1) bekezdésének meghatározása szerint *tanúként az hallgatható ki, akinek a bizonyítandó tényről tudomása lehet.* A megértés határai rendkívül képlékenyek, számos értelmi, szociális és érzelmi tényező befolyásolhatja mind szubjektív, mind objektív síkon. A bizonyítási eljárás speciális megismerési folyamat, amelynek során a bíróság tudomást szerez azokról az adatokról és tények tartalmáról, amelyek a hatáskörébe tartozó ügy eldöntéséhez elengedhetetlenek.⁵² A megismerés középpontjában olyan múltbéli tények vagy események állnak, amelyek mindig konkrét, egyedi módon, esetenként eltérően bontakoznak ki, és a feltáró számára ismeretlenek. A törvények a büntetőeljárás elé követelményként azt állítják, hogy a benne részt vevő személyek együttes tevékenységének eredményeként a bíróság állapítsa meg, hogy történt-e bűncselekmény, és ki lehet annak az elkövetője.⁵³ Sok esetben, így például az abúzzsal kapcsolatos eljárásokban valószínű, hogy a tanú vallomása lesz az, amire később a büntetőjogi felelősségről szóló döntés épül, így elengedhetetlen a tanú életkorának és szellemi állapotának megfelelő kihallgatása.

Általánosságban elmondható, hogy a kriminalisztikában, krimináltaktikában nehéz és nagy odafigyelést, valamint sok dimenziós felkészülést igényel a tanúkihallgatás. Ennek oka az, hogy mivel a vallomások a személyi bizonyítékok körébe tartoznak, azok soha nem egyoldalú, objektív produktumok, hanem lényegében a tanú és a kihallgatást végző személy közötti kapcsolat termékei.⁵⁴ Ezt a kapcsolatot számtalan tényező határozza meg és befolyásolja, így többek között a kihallgatás körülményei, környezete, a kihallgató és kihallgatott közötti pszichológiai viszony, valamint a kihallgató kooperatív vagy autokratív attitűdje. Közismert, hogy a gyermekek olykor „más nyelvet” beszélnek, mint a felnőttek, így

⁵² Kuhl Andrea: Gyermekek tanú kihallgatása és a gyermekbarát igazságszolgáltatás. Büntetőjogi Szemle, 2021/2. 53.

⁵³ Uo.

⁵⁴ Batta Júlia Dóra: Némajáték a büntetőeljárásban: a tizennyolcadik életévet be nem töltött tanú kihallgatásának sajátosságai. JURA, 2022/3., 107-120.

tehát sarkalatos, hogy számukra is biztosítsuk az „anyanyelv használat jogát”, ezért a kihallgatásuk speciális felkészülést és tudást igényel mind a kihallgatást végző személytől egyénileg, mind rendszer szinten az igazságszolgáltatás egészében. Ha ezek a követelmények teljesülnek, gyorsabb bizonyítás és eredményesebb büntetőeljárás érhető el.⁵⁵ Továbbá kiemelkedő jelentősége van annak is, hogy az eljárás során elszenvedhető másodlagos viktimizációt tompítsuk, a lehető legminimálisabbra csökkentsük.⁵⁶

7.3.1. A gyermek tanúk kihallgatása

A gyermekek jogainak a XX. század végén elindult deklarálása óta egyre több területen, így az igazságszolgáltatásban is megjelentek a gyermekek érdekeit védő célkitűzések, rendelkezések. A gyermekek sérelmére elkövetett bűncselekmények esetén a közvélemény szinte azonnali felderítést, valamint az elkövetők mielőbbi, szigorú büntetőjogi felelősségre vonását várja, hiszen ezek a kegyetlen, az elfogadott erkölcsi és társadalmi normákkal összeegyeztethetetlen cselekmények mély felháborodást keltenek a felnőtt társadalomban. A büntető igazságszolgáltatással tanúként kapcsolatba kerülő gyermekek jellemzően szexuális, illetve élet vagy testi épség elleni bűncselekmények áldozatai. A gyermekek tanúvallomásai különösen fontos szerepet játszanak az ilyen nagy tárgyi súlyú és komoly büntetőjogi fenyegetettséggel járó bűncselekmények elkövetőinek felelősségre vonásában. E tanúvallomások megszerzéséhez elengedhetetlen a szakmai felkészültség, megfelelő empátia és bírói tapasztalat.⁵⁷

A Be. előírásaiból következik, hogy a gyermekek bírósági eljárásban, tárgyaláson történő kihallgatását lehetséges körben kerülni kell a kíméletük miatt. Ebben az esetben a tárgyaló bíró támaszkodhat a gyermek nyomozás során tett vallomásaira, amelyeket a nyomozási bíró vagy a nyomozó hatóság előtt adott abban az esetben, ha nem került sor a Be. 87. § szerinti eljárási cselekményre. Ilyenkor azonban fontos tisztában lenni a gyermekek életkori sajátosságaival, különösen azokkal a lehetséges hibaforrásokkal, amelyek ezekből az életkori jellemzőkből adódhatnak a vallomásokban. Előfordulhat, hogy ennek ellenére

⁵⁵ A gyermek kikérdezéséről és befolyásolhatóságáról részletesen ld.: Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. TKK, Debrecen, 2007. 75-80.

⁵⁶ Batta Júlia Dóra: Némajáték a büntetőeljárásban: a tizennyolcadik életévet be nem töltött tanú kihallgatásának sajátosságai. JURA, 2022/3., 107-120.

⁵⁷ Kuhl Andrea: Gyermekek tanúk kihallgatása és a gyermekbarát igazságszolgáltatás. Büntetőjogi Szemle, 2021/2. 53.

szükségessé válik a gyermek kihallgatása, de ilyenkor különös figyelemmel kell lenni azokra az életkori sajátosságokra, amelyek elengedhetetlenek a megfelelő kihallgatáshoz.⁵⁸

Érdemes kiemelni, hogy gyermekek esetében a kihallgatónak különösen nehéz dolga van, ha pontos és teljes tényanyagot szeretne szerezni. Ezek az akadályok a gyermekek speciális jellemzőiből fakadnak, amelyeket a kihallgatónak jól kell ismernie ahhoz, hogy megbízható eredményeket érjen el. A nyomozó hatóság és a bíróság mindig arra törekszik, hogy az adott ügy igazságát feltárja, ami sokszor összetett feladat. A gyermekek vallomásaival kapcsolatban elsősorban az a kérdés merül fel, hogy igaz-e, amit a gyermek állít. A pszichológus szakértő pedig azt vizsgálja, hogy a tanú élményszerűen és hitelesen adja-e elő a történetet, érezhető-e külső személy általi befolyás, valamint, hogy mennyiben keveredik valóság és képzelet a vallomásban, ami megnehezítheti az egzakt szakértői vélemény kialakítását. A kapott információ pontossága más és más egy kora gyermekkorban, kisiskoláskorban, iskoláskorban és serdülőkorban lévő gyermeknél. A különböző fejlődési szakaszokkal szükséges tisztában lenni ahhoz, hogy a kikérdező meg tudja ítélni, hogy bizonyos korú gyermek megértette-e a kérdéseket, és mennyire sikeresen tudja közvetíteni az érzéseit és a gondolatait.⁵⁹

2. ábra: Az ügyész kérdései és a gyermek életkora⁶⁰

⁵⁸ A gyermek adottságairól és belső tulajdonságainak szerepéről a kihallgatás folyamatában ld.: Kulcsár Gabriella – Pásztor Attila: A gyermek-tanúvallomás információtartalmának torzulási lehetőségei. Rendészeti Szemle, 2007/5. 82-98.

⁵⁹ Kuhl Andrea: Gyermek tanúk kihallgatása és a gyermekbarát igazságszolgáltatás. Büntetőjogi Szemle, 2021/2. 54.

⁶⁰ Forrás: szerző által készített ábra a terepgyakorlat és szakmai tréningen elhangzott információk alapján.

	Ki volt?	Mi történt?	Hol?	Hogyan?	Mikor?	Milyen gyakran?	Kronológia
-3 ½							
3 ½-5							
5-7							
7-8							
8-11							
11+							

Az életkort és az érettséget együttesen kell figyelembe venni annak érdekében, hogy a gyermekek véleményét ne zárják ki pusztán az életkori szempont alapján. A táblázat a szombathelyi Barnabus intézményben alkalmazott, ügyész általi kérdezési módot, technikát szemlélteti. Az érettség itt azt jelenti, hogy a gyermek képes felmérni a véleményével kapcsolatos ügy következményeit, és képes mérlegelni az érintett érdekeket. Vizsgálni kell, hogy a gyermek mennyire alkalmas a szükséges értékelés elvégzésére, döntése észszerű-e, valamint, hogy képes-e ezt az értékelést megfelelően kifejezni. Figyelembe kell venni a kihallgatás sajátos kontextusát, és biztosítani kell, hogy a gyermek méltányos esélyt kapjon a helyes értékelésre. Ehhez szükséges a megfelelő segítségnyújtás, tájékoztatás, valamint egy olyan környezet, amely lehetővé teszi számára a véleményének megfelelő kifejezését.

7.3.2. A kihallgatás pszichológiai háttere

A tanúkihallgatás pszichológiai háttere különösen fontos, amikor gyermekekről van szó, mivel ők érzékenyebbek a kihallgatás környezetére és módszereire. Éppen ezért nem elég ismerni és betartani a jogszabályi rendelkezéseket, hanem emellett tisztában kell lenni a tudományos ismeretekkel, amelyek alkalmazásával és figyelembevételével kialakítható a helyes kérdezőtechnika vagy elkerülhető a vallomás befolyásolása.

A gyermekek gondolkodási folyamatainak minősége társadalmilag is fontos kérdéssé válik, amikor a hatóságok előtt, mint a bűncselekmények sértettjei, vagy szemtanúi vallomást tesznek. A gyerekek vallomásainak középpontjában két kérdés áll: mennyire pontos a különböző életkorú gyerekek emlékezete, és mennyire hajlamosak befolyás hatására megváltoztatni emlékeiket. Ezeknek a kérdéseknek az alapjául a gyerekek valódi bírósági tárgyalásokon, valamint pszichológusok által végrehajtott kísérletekben tanúsított viselkedése szolgál. ⁶¹ Ha a gyermekek számára személyes jelentőséggel bíró kérdéseket teszünk fel, nagy eséllyel pontos válaszokat adnak. Kutatások szerint azonban más esetekben a kisebb gyermekek az idő múlásával egyre pontatlanabban válaszolnak. Ez az eredmény különösen fontos a jogi eljárások szempontjából, mivel gyakran előfordul, hogy a gyermekeket hónapokkal vagy akár évekkel később is újból kikérdezik.

Az egyik álláspont szerint „már kétéves gyerekek is képesek visszaemlékezni megtörtént eseményekre viszonylag hosszabb időn keresztül, főként, ha volt valamiféle előzetes tudásuk is a történetekre vonatkozóan, hiszen ekkor már kialakul az autobiografikus emlékezet. Hároméves kor után a gyerekeknek már megvan az a képességük, hogy hozzávetőlegesen pontos és teljes tanúvallomásokat tegyenek, ha az interjú előtt, vagy annak során nem próbálják befolyásolni őket, félrevezető információkkal, vagy szubjektív kérdésekkel”. ⁶²

Az öt-hét éves gyermekek értékrendjében az elsődleges kötelesség a felnőttek iránti engedelmesség és szófogadás. A gyermek számára kötelező végrehajtani azt, amit a felnőtt előír. Az engedetlenséggel kezdődik minden olyan cselekedet, amit helytelennek ítélnék. Ez az erkölcsi szemlélet illeszkedik a gyermek valós társadalmi helyzetéhez: kapcsolatait a felnőttekhez való függőség határozza meg, biztonsága pedig az engedelmességben rejlik. Tiagget ezt az erkölcsi felfogást heteronómiának nevezi.

⁶¹ Kulcsár Mónika: A gyermek tanúkenti kihallgatásának specifikumai. Belügyi Szemle, 2017/2. 85-91.

⁶² Uo.

A hat és tíz év közötti gyermekekre kevésbé hatnak a szubjektív tényezők, ellenállóbbak a befolyással szemben. Természetesen az egyes gyermekek az előzőekben bemutatott tényezőktől lényeges eltéréseket produkálhatnak. Ennek egyik oka lehet, hogy a kortársaitól eltérő értelmi képességgel és intelligenciával rendelkezik, vagy függhet a családi háttértől is.

A gyermekeket a kihallgatást végzők gyakorta fizikai vagy szexuális bántalmazásról kérdezik, így felmerül, hogy ezekre az eseményekre a gyermekek hogyan emlékeznek vissza. Általánosságban elmondható, hogy kora gyermekkorban nagyobb mértékű a befolyásolhatóság, mint a későbbi években. A 3-4 éves gyermekekre fokozott szuggesztibilitás jellemző, ami 10-12 éves korra a felnőttekéhez hasonló szintre csökken.⁶³ Így a kihallgató személynek a gyermekek fejlődésének ismerete szükséges ahhoz, hogy megfelelő információhoz tudjon jutni. Jobban megtudja ítélni az, aki tisztában van a különböző fejlődési szakaszokkal, hogy egy bizonyos korú gyermek megértette-e a kérdéseket.

Ahhoz, hogy a tanú befolyásmentes vallomást tegyen, feltétel a helyes kihallgatási technika. A nem megfelelő kérdezési mód ugyanis a gyermekek fejében lévő információ torzulásához vagy helytelen előadásához vezethet. Számtalanszor előfordul, hogy a gyermekektől többször kéri, hogy mondják el újból és újból a „történetüket”, befolyásoló kérdéseket tesznek fel, ezzel affelé terelik a gyermekeket, hogy hamis állításokat tegyenek. Az angol–amerikai modellnek tekinthető ún. ügyféli perben, amikor a kérdező kereszkérdéseket tesz fel, megtévesztő, hamis sugallatokat ad a történetekkel kapcsolatban a gyermeknek. Ezzel összekeveri emlékeit, amellyel egy ún. „hibrid emlék” jöhet létre, ami meggátolhatja az eredeti emlék előhívását.⁶⁴

Előfordulhat, hogy a gyermekek számára érthetetlen, megtévesztő vagy rávezető kérdéseket tesznek fel. Ebben az esetben fennáll annak a lehetősége, hogy a gyermek nem tudja megmondani, hogy melyik emlék az eredeti, hisz emlékszik a felnőtt sugallataira és arra is, ami valójában történt. Természetesen a szuggesztív és sugalmazó kérdésekkel nemcsak a gyermekek, hanem a felnőtt tanúk is befolyásolhatóak, azonban kijelenthető, hogy a kisgyermekek különösen érzékenyek a befolyásolásra korlátozott emlékezeti képességük, általános, valamint a jogi eljárások ismeretének hiánya miatt és azért is, mert rendszerint próbálnak a felnőttek elvárásainak megfelelni.⁶⁵

⁶³ I.m. 87.

⁶⁴ I.m. 88.

⁶⁵ Uo.

7.3.3. Mit lehet tenni a befolyásolás elkerülése érdekében?

Az előzőekben láthattuk, hogy a vallomás megtétele során a gyermekeket számos dolog befolyásolhatja, azonban felmerülhet a kérdés, hogy vajon mi az a helyes kihallgatási mód, amely megbízható és pontos vallomás megszerzéséhez vezet?

Lazáry Györgyné pszichológus a vele készített interjú során elmondta, hogy szerinte a bevezető beszélgetés során az empatikus, érdeklődő, azonban nem túl bizalmaskodó hangnemmel megteremthető az a légkör, amelyben a gyermek feloldódik és együttműködővé válik. A gyakorlat azt mutatja, hogy a gyermekek szabad emlékezési szituációban alig-alig közölnek valamit. A két napos tréning során megismerhettem a Barnahus által is alkalmazott kognitív technikát. Alkalmazása során a zárt kérdéseket minimálisra csökkentik és a nyitott kérdések kerülnek előtérbe, ezzel megnövelve a vallomások pontosságát.

A kognitív interjú eredeti formájában négy részből állt:

- ❖ Az első rész arra vonatkozó kérdést foglalt magában, hogy a szemtanúk minden egyes apró részletet, amit csak tudnak, idézzenek fel a bűncselekménnyel kapcsolatban.
- ❖ A második lépés olyan részletek előhívásának ösztönzése, amelyeket a tanú az interjú elején nem említett, az eredeti helyszín és kontextus mentális felidézésén keresztül. Számos laboratóriumi vizsgálat adta azt az eredményt, hogy az eredeti kontextus mentális felidézése képes serkenteni az emlékezeti előhívást.
- ❖ A harmadik szakaszban a szemtanúkat arra kérik, hogy próbálják meg eltérő időrendben felidézni az eseményeket, először elejétől a végéig, majd fordítva. Ez a módszer is megnövelte a felidézett információ mennyiségét az ellenőrzött vizsgálatokban.
- ❖ Végül arra kérik őket, hogy különböző perspektívákat felvéve igyekezzenek újra felidézni az eseményeket, például az elkövető vagy az áldozat szemszögéből.⁶⁶

A tanúvallomás megszerzése szempontjából kiemelt jelentőséggel bír, hogy a gyermek milyen nyelvi fejlődési szinten van, hiszen egy óvodás korú gyermek számára nehézséget okozhat verbálisan megfogalmazni az átélt eseményeket. Ilyen esetekben hasznos lehet bizonyos eszközök, például a szombathelyi Barnahus-intézményben is használt abúzusbabák, amelyek révén a gyermek nonverbálisan is kifejezheti a vele történt dolgokat, vagy akár a már korábban említett világjáték.

⁶⁶ I.m. 90.

8. Kritikai észrevételek

Tekintettel a gyermekek kihallgatásával kapcsolatos sajátosságokra, tökéletes módszert alkotni valószínűleg nem lehet. Hiszen a Barnahus-szolgálat csak néhány éve működik Magyarországon, a Be. pedig még csak mintegy másfél éve tette lehetővé annak alkalmazását a büntetőeljárásban, az is elmondható, hogy a Barnahus-módszer a gyakorlatban (legalábbis ami a hazai gyakorlatot illeti) még kevésbé elterjedt. Éppen ezért természetes, hogy most rajzolódni ki a gyakorlatban megmutatkozó esetleges hibák. A következőkben ezekre a kritikákra szeretnék rávilágítani.

- ❖ A Barnahus modell szerint a gyermek *ismételt, többszöri kihallgatása nagymértékben retraumatizálja őket*, ezért kerülendő. Éppen ez az oka, hogy a fentiek szerint az eljárást kép- és hangfelvétel útján rögzítik, illetve, hogy a monitoring szobából a szakértőn keresztül az eljárás többi szereplője is felteheti a kérdéseit.⁶⁷ Azonban egyes kutatások szerint bizonyos esetekben indokolt lehet az ismételt meghallgatás, mivel előfordul, hogy ezek alkalmával olyan fontos új információk kerülnek felszínre, amelyek az egész nyomozás menetét, irányát megváltoztathatják. Ennek leggyakoribb oka, hogy az első kihallgatáskor sok gyermek tagadja a bántalmazás megtörténtét vagy a vallomása nem nyújt elegendő bizonyítékot a vádemeléshez. Ezek mellett szintén érv az újbóli kihallgatásra az ún. *reminiscencia* jelensége, vagyis a későbbi visszaemlékezések során elérhetővé váló emlékek. Ez a jelenség régóta ismert a kognitív pszichológiában, de csak az utóbbi évtizedekben keltette fel a bűnügyi pszichológusok érdeklődését.
- ❖ Bár a Barnahus-modellnek alapvető kommunikációt segítő eszköze az *abúzusbabák* használata, az ilyen, anatómiailag kidolgozott babák használatát nem minden gyermekbarát igazságügyi modell ajánlja.⁶⁸ A babák nemi szervének megléte, kidolgozottsága a gyermekek számára az átlagos babákhoz képest újdonság. A gyerekek, akik még nem rendelkeznek megfelelő verbális készségekkel traumatikus élményeik pontos kifejezésére, ezeket a babákat esetleg játékokra használhatják, és önkéntelenül is azokra a testrészekre

⁶⁷ Batta Júlia Dóra: Némajáték a büntetőeljárásban: a tizennyolcadik életévet be nem töltött tanú kihallgatásának sajátosságai. JURA, 2022/3., 107-120. és Gál Emese Dorottya: A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje a büntetőeljárásban. A Barnahus-modell. Családi Jog, 2021/2. 35.

⁶⁸ Uo.

fókuszálhatnak. Ennek következtében fennáll a veszélye annak, hogy a valóságos események újrajátszása helyett a gyermekek viselkedése a babák részletezettségéből adódóan torzul, ami megnehezítheti a valós történetek hiteles feltárását.

- ❖ A gyermekeket a kihallgatást végzők gyakorta fizikai vagy szexuális bántalmazásról kérdezik, így felmerül, hogy az ilyen traumatikus élményekre a gyermekek jobban, vagy rosszabbul emlékeznek, mint a kellemes vagy akár semleges élményeikre. Az e körben végzett kutatások megállapításai szerint *a gyermekek a traumatikus és nem traumatikus eseményekkel kapcsolatos emlékei között több a hasonlóság, mint a különbség*. Mind a traumatikus, mind a nem traumatikus eseményekkel kapcsolatban hasonló szerepet játszott például az életkor, a felidézéséig eltelt idő, illetve az esemény jellege. Általánosságban elmondható, hogy kora gyermekkorban nagyobb mértékű a befolyásolhatóság, mint a későbbi években. A 3-4 éves gyermekekre fokozott szuggesztibilitás jellemző, ami 10-12 éves korra a felnőttekéhez hasonló szintre csökken.⁶⁹
- ❖ A *kapacitáshiány, a szakemberek felkészültségének hiánya* is kritikaként fogalmazható meg, melyet Lazáry Györgyné pszichológus osztott meg velem. A Barnahus-központok működtetése jelentős pénzügyi és szakmai erőforrásokat igényel. Magyarországon a központok száma korlátozott, így nem minden gyermek fér hozzá időben ezekhez a szolgáltatásokhoz. A kapacitáshiány miatt előfordulhat, hogy a kihallgatások késlekednek, ami ellentétes a modell céljával, miszerint a gyermekeket minél hamarabb ki kell hallgatni a traumák enyhítése érdekében. A modell alkalmazása speciális képzettséget és együttműködést igényel a pszichológusok, nyomozóhatóság és ügyészek részéről. Ha ezek az érintett szakemberek nem kapják meg a szükséges képzést, vagy nem értik meg a modell célját, akkor fennáll a veszélye annak, hogy a módszer nem lesz elég hatékony és a gyermek érdekei sérülnek.

⁶⁹ Kulcsár Mónika: A gyermek tanúkénti kihallgatásának specifikumai. Belügyi Szemle, 2017/2. 85-91

9. Javaslatok

A felsorolt kritikák fényében fontos, hogy alternatív megoldásokat is mérlegeljünk, amelyek kiküszöbölik ezeket a problémákat. Az alábbi javaslatok ennek érdekében kerültek megfogalmazásra.

- ❖ A Barnahus-hálózat bővítése Magyarországon kiemelten fontos lépés lenne a gyermekbarát igazságszolgáltatás elterjedésében és hatékonyságában. Jelenleg csak négy Barnahus-központ működik, ami nem fedi le az egész országot, így sok gyermek számára nem elérhető ez a különleges bánásmódot biztosító intézmény. A bővítés biztosítaná, hogy a gyermekek ne kerüljenek távol a lakóhelyüktől egy ilyen eljárás során. Valamint az interjú során is kiderült, hogy a Szombathelyi intézmény mennyire le van terhelve, mivel Vas és Győr-Moson-Sopron Vármegyében a gyermekek kihallgatását a szombathelyi Barnahus-szolgálat végzi. A hálózat bővítése biztosítaná, hogy a szexuális abúzus áldozatai országszerte hozzáférjenek a gyermekbarát kihallgatási módszerekhez. Ehhez megfelelő anyagi források biztosítása és a szakemberek képzése szükséges, hogy minden régióban elérhetővé váljon a Barnahus által nyújtott komplex szolgáltatás.
- ❖ A fentiekben kritikaként megfogalmazott kapacitáshiány és a szakemberek felkészültségével kapcsolatos hiányosságok körében megfogalmazott javaslatom a következő. A jogalkalmazók, a nyomozóhatóság, a bírók és a pszichológusok számára, valamint a jelzőrendszer tagjainak kötelező továbbképzést kell biztosítani a modell módszertanáról. A gyermekbarát igazságszolgáltatás elterjedése érdekében fontos, hogy minden érintett szereplő ismerje és alkalmazza a modell irányelveit.
- ❖ Nem utolsó sorban a modell részeként fejleszteni kellene a pszichológiai és rehabilitációs szolgáltatásokat, különös tekintettel az áldozatok hosszú távú támogatására. Ezzel lehetőség nyílna a reviktimizáció további csökkentésére és a gyermekek lelki felépülésének elősegítésére. Az interjú során Lazáry Györgyné kifejtette, hogy az intézmény rendelkezik orvosi szobával és a hozzá tartozó felszerelésekkel. Ugyanakkor orvos jelenléte hiányában ezek a lehetőségek érdemben nem hasznosulnak, ami korlátozza a Barnahus átfogó szakmai működését.

10. Konklúzió, záró gondolatok

Az izlandi modell alapgondolata, hogy a gyermek sosem hazudik, mindig igazat mond és ezért a büntető igazságszolgáltatás résztvevőinek sincs oka megkérdőjelezni az általa elmondottakat. Ahogyan Lazáry Györgyné, a rendszer hazai megalapítója fogalmaz: „A gyermek nem ostoba, csak kicsi, a gyermek nem hazudik, csupán a végeláthatatlanul hosszú eljárások és befolyásoló információk hatására akaratlanul másként kezdi mesélni a történeteket.”⁷⁰

Világszerte és Magyarországon is több ezer gyermek kerül kapcsolatba valamilyen módon a hatóságokkal: esetlegesen a bűncselekmény feltételezett elkövetőjeként, áldozataként vagy tanújaként. Úgy gondolom, hogy bűncselekmény, különösen szexuális bűncselekmény sértettjévé válni minden életkorban óriási trauma. A gyermekek pedig életkorukból fakadóan még sérülékenyebb és kiszolgáltatottabb csoportot képeznek. Nemcsak az elkövetővel szemben kiszolgáltatottabbak, hanem azt követően a büntetőeljárás során is, így mikor az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülnek, ez szükségképpen különösen nehéz időszak lesz az életükben. Fokozottan ki vannak téve ilyenkor a retraumatizációnak és másodlagos viktimizációnak, ezért fontos, hogy hozzájuk alkalmazkodva, különleges védelmet élvezzenek és a lehető legnagyobb biztonságban érezzék magukat, továbbá hogy a szükségesnél többször ne kelljen elismételniük, ezáltal újból és újból átélniük a velük történeteket.⁷¹

A gyermekeknek joguk van az igazságszolgáltatáshoz való hozzáféréshez, a bírósági eljárásban való részvételhez, véleményük meghallgatásához és tanúvallomásuk megtételéhez és figyelembevételéhez, valamint ahhoz, hogy a bírósági eljárás során a lehető legnagyobb gondossággal bánjanak velük. A tanúkihallgatás fokozott figyelmet és több szempontú felkészülést igényel, mivel a vallomások a személyi bizonyítékok körébe tartoznak, így alapvetően a tanú és a kihallgatást végző személy közötti kapcsolat eredményeként jönnek létre. Ezt a kapcsolatot számos tényező befolyásolja, ami miatt a kihallgatás pszichológiai vonatkozásainak megértése, valamint a tanúvallomás megfelelő értékelése érdekében elengedhetetlen a pszichológiai megismerés folyamataival kapcsolatos alapos ismeretek elsajátítása. Lényeges, hogy a kihallgatást végző személy ezekkel a folyamatokkal tisztában legyen, valamint képes legyen mentes maradni az esetleges befolyásuktól. Ezen pszichológiai folyamatok ismerete kiemelten fontos a gyermekkorú sértettek kihallgatásánál.

⁷⁰ Fantoly Zsanett: Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. Magyar Rendészet, 2022/4. 234.

⁷¹ Batta Júlia Dóra: Némajáték a büntetőeljárásban: a tizennyolcadik életévet be nem töltött tanú kihallgatásának sajátosságai. JURA, 2022/3., 107-120.

Ezeket a szempontokat figyelembe véve a magyar jogalkotó 2021. január 1-jétől a büntetőeljárás részeként kodifikálta a Barnahus-modellt. A dolgozatban bemutatott modell egy olyan irányvonalat képvisel, amely alkalmas lehet a nemzetközi és hazai követelményeknek megfelelő gyermekbarát igazságszolgáltatás megteremtésére. Mivel a Barnahus-modell hazánkban még új jogintézmény, az intézmények működésével, hatékonyságával és a gyakorlati alkalmazással kapcsolatban számos kérdés merül fel. Fontos azonban hangsúlyozni, hogy előremutató és jelentős lépés történt a büntetőeljárasi törvényben egy olyan intézmény szabályozásával, amely jobban érvényre juttatja a gyermek legfőbb érdekeit, elősegítve a mielőbbi terápiás, gyógyászati és pszichológiai támogatáshoz való hozzáférést, amit a rendőrségi kihallgatások nem mindig biztosítanak ilyen mértékben.

A Barnahus-modell szerepe a büntető eljárásjogban nem csupán egy új módszertani megközelítés a gyermekvédelmi intézményrendszer és az igazságszolgáltatás keresztezésében, hanem egy olyan paradigmaváltás jelképe, amely a gyermekek jogait, biztonságát és pszichológiai épségét helyezi előtérbe. A modell lényege abban áll, hogy a gyermekeket érő bántalmazások és erőszakos cselekmények felderítésében olyan multidiszciplináris és interdiszciplináris megközelítést alkalmaz, amely egyaránt támogatja az igazságszolgáltatási rendszer célkitűzéseit és a gyermekbarát igazságszolgáltatás alapelveit.

Dolgozatom összegzéseként megállapítható, hogy a Barnahus-modell beillesztése a magyar büntetőeljárasi rendszerbe jelentős előrelépést jelent a gyermekek érdekeinek érvényesítése terén. A törvényi szabályozás révén létrejött jogi háttér fontos alapot biztosít egy gyermekbarát igazságszolgáltatási szemlélet alkalmazásához, amely elsődleges célként tekint a gyermekek jogainak és testi-lelki épségének védelmére. Mindazonáltal a jelenlegi jogszabályi keret nem biztosítja teljes mértékben a komplex gyermekjóléti szolgáltatások széles körű elérhetőségét és alkalmazhatóságát, ami egyértelmű hiányosságokat von maga után. Az intézmény célja ugyan a gyermekek számára leginkább kedvező feltételek megteremtése, a módszerek és eljárások fejlődése azonban elengedhetetlen ahhoz, hogy a modell minden szükséges szakmai és jogi elvárásnak megfeleljen. A Barnahus-modell a büntetőeljárásban nemcsak a jogi keretek betartását segíti elő, hanem egy mélyebb társadalmi és erkölcsi szemléletváltás előmozdítója is. Egy olyan világot tükröz, ahol a gyermekek áldozatként való megjelenése nem a további áldozattá válás folyamatát eredményezi, hanem a megfelelő védelmet, a gyermekek biztonságának, méltóságának és mentális egészségének tiszteletben tartását biztosítja.

Összefoglalásként megállapítható, hogy a Barnahus-modell és annak magyarországi adaptációja alapvetően pozitív hatást gyakorol a gyermekek kihallgatásának és gondozásának

körülményeire, ám a teljes hatékonyság eléréséhez a jogszabályi környezet további pontosítása, a szakmai standardok fejlesztése és az intézményi struktúra átfogó bővítése szükséges. Ezek a lépések hosszú távon biztosíthatják, hogy a Barnahus-modell valóban egy olyan központtá váljon, amely nem csupán a büntetőeljárás szempontjából, de a gyermekek érzelmi és pszichológiai jóléte szempontjából is maradéktalanul megfelel a modern elvárásoknak és a nemzetközi normáknak.

11. Irodalomjegyzék

- Bartkó Róbert – Elek Balázs – Fantoly Zsanett – Herke Csongor: A büntető eljárásjog tankönyve. ORAC Kiadó, Budapest, 2024.
- Batta Júlia Dóra: Némajáték a büntetőeljárásban: a tizennyolcadik életévet be nem töltött tanú kihallgatásának sajátosságai. JURA, 2022/3., 107-120.
- Bencze-Bózsár Stella: A gyermekbarát igazságszolgáltatás gyakorlati érvényesülése. https://www.mabie.hu/attachments/article/158/Gyb%20igszolg%20%C3%A9s%20gyak%20megval_2017_05_publ.pdf (Letöltés időpontja: 2024. október 22.)
- Czenczer Orsolya: A gyermekbántalmazás és az erőszakos bűnelkövetés összefüggéseinek vizsgálata a hazai büntetés-végrehajtásban. In: Ünnepi kötet Dr. Nagy Ferenc egyetemi tanár 70. születésnapjára. Acta Universitatis Szegediensis, 2018. 187-198.
- Czenczer Orsolya: Fiataikorúak az új Bv. Kódexben, Gondolatok az elítélt fiataikorúak helyzetéről az új büntetés-végrehajtási törvény kapcsán. In: Emberek őrzője: Tanulmányok Lőrincz József tiszteletére. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2014. 171-178.
- Csóka Anett: Kiskorú kihallgatása - a BARNAHUS-modell. Jogi Fórum publikáció, 2024. www.jogiforum.hu
- Domonyai Alexa: Különleges bánásmód és hatékony védelem? A tizennegyedik életévet be nem töltött sértett a büntetőeljárásban Belügyi Szemle, 2017/2., 64-69.
- Elek Balázs: A gyermekek sérelmére elkövetett szexuális bűncselekmények büntetőjogi megítélésének egyes gyakorlati kérdései, Börtönügyi Szemle, 2003/4.
- Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. TKK, Debrecen, 2007.
- Fantoly Zsanett: Az izlandi Barnahus-modell és annak hazai gyakorlata. Magyar Rendészet, 2022/4. 229-236.

- Gál Emese Dorottya: A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje a büntetőeljárásban. A Barnahus-modell. Családi Jog, 2021/2. 30-36.
- Gégényné Utasy Judit: Tizennégy éven aluli tanúk a büntetőeljárásban. <https://ujbtk.hu/dr-gegenyne-dr-utasy-judit-tizennegy-even-aluli-tanuk-a-buntetoeljarasban/> (Letöltés időpontja: 2024. október 22.)
- Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Kriminológiai tanulmányok, 2012/49. 107-117
- Gyurkó Szilvia – Németh Barbara – Balázs Réka: Az eljárási jogok és a gyermekbarát igazságszolgáltatás érvényesülése Magyarországon, büntetőeljárás alá vont külföldi fiatakorúak esetén. Belügyi Szemle, 2017/5. 42-53.
- Hirtling Ibolya: Gyermekkihallgatás a büntetőeljárásban, a "Barnahus-módszer" bevezetése. Magyar Jog, 2022/4. 235-242.
- Hurtony Alexandra Kitti: A gyermekek sérelmére elkövetett szexuális cselekmények elleni büntetőjogi fellépés és az elkövetők kriminológiai vizsgálata. Magyar Jog, 2022/3. 179-187.
- Herczog Mária (szerk.): Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához. UNICEF-Csagy. Budapest. 2007.
- Kiss Anna: A kiskorú sértettek a büntetőeljárásban. Kriminológiai tanulmányok, 2022/59. 149-163.
- Kiss Anna: A különleges bánásmód (leg)új(abb) szabályai a büntetőeljárásban. Miskolci Jogi Szemle, 2021/5. 286-297.
- Kuhl Andrea: Gyermek tanúk kihallgatása és a gyermekbarát igazságszolgáltatás. Büntetőjogi Szemle, 2021/2. 52-57.
- Kulcsár Gabriella – Pásztor Attila: A gyermek-tanúvallomás információtartalmának torzulási lehetőségei. Rendészeti Szemle, 2007/5. 82-98.
- Kulcsár Mónika: A gyermek tanúkénti kihallgatásának specifikumai. Belügyi Szemle, 2017/2. 85-91.
- Lencse Balázs: Specifikus védelmi szükséglet, avagy különleges bánásmód az uniós normáktól az új büntetőeljárási kódexig. <https://ujbtk.hu/dr-lencse-balazs-specifikus-vedelmi-szukseglet-avagy-kulonleges-banasmod-az-unios-normaktol-az-uj-buntetoeljarasi-kodexig>
- Magyar Irma – Vári Vince: A különleges bánásmód a büntetőeljárásban, fókuszban a gyermekkor. Magyar Rendészet 2020/4. 17-30

- Marosán Melinda: Gyermekbarát igazságszolgáltatás. Jogi Fórum publikáció, 2021. www.jogiforum.hu
- Nagygyőr Csilla: A gyermekek kihallgatása a nyomozások során. Belügyi Szemle, 2022/8. 1653-1670.
- Parti Katalin - Solt Ágnes - Virág György: Gyermekkorúak meghallgatása a büntetőeljárás során Magyarországon az európai és nemzetközi standardok tükrében. Kriminológiai Tanulmányok, 2018/55. 63-86.
- Preisinger Nikoletta: Barnahus – az abúzus gyermekáldozataiért. Diskurzus, 2021/2. 30-35.
- Promise projekt, Barnahus Minőségi Előírások. https://www.barnahus.eu/en/wp-content/uploads/2020/02/HU_StandardsSummary_FINAL.pdf (Letöltés időpontja: 2024. október 22.)
- Sörös László: Gyermek a tanúk padján. Belügyi Szemle, 2022/2. 61-69.
- Szatmári Adrienn: A különleges bánásmódot igénylő sértettek meghallgatásának bűnüldözési lehetőségei és tapasztalatai a rendőrségi eljárásokban. In: Gaál Gyula - Hautzinger Zoltán (szerk.): A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendészettudományi tényezői. Pécs, 2019. 181-189.
- Wayda Gertrúd: A gyermekbarát igazságszolgáltatás modellje nemzetközi dokumentumai hatása a gyermeki alapjogok érvényesülésére a hazai büntető jogi szabályozásban. Diplomamunka. Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Budapest, 2020.

12. Felhasznált jogszabályok

- 1991. évi LXIV. törvény a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről
- 1997. évi XXXI. törvény a gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló
- 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról
- 2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről
- 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról
- 2020. évi XLIII. törvény a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról

- 34/2015. (XI. 10.) IM rendelet a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről
- 12/2018. (VI.12.) IM rendelet az egyes büntetőeljárási cselekményekre és a büntetőeljárásban résztvevő személyekre vonatkozó szabályokról
- A gyermekek jogairól, valamint a gyermek- és családbarát szociális szolgálatokról szóló Európa Tanácsi Ajánlás
- Az Európa Tanács a gyermekek szexuális kizsákmányolás és szexuális bántalmazás elleni védelméről szóló egyezménye (CETS 201)
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága gyermekbarát igazságszolgáltatásra vonatkozó iránymutatásai (amelyet a miniszterhelyettesek 2010. november 17-ei 1098. ülésén fogadtak el.)
- Az Európai Parlament és a Tanács 2011/92/EU Irányelve (2011. december 13.) a gyermekek szexuális bántalmazása, szexuális kizsákmányolása és a gyermekpornográfia elleni küzdelemről
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012/29/EU Irányelve (2012. október 25.) a bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról, valamint a 2001/220/JHA tanácsi kerethatározat felváltásáról
- Végző előterjesztői indokolás a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvényhez (MK Melléklete Indokolások Tára 67. szám 2020.)
- Végző előterjesztői indokolás az egyes igazságügyi tárgyú kormányrendeleteknek a büntetőjogi tárgyú törvények módosításával összefüggő módosításáról szóló 675/2020. (XII. 28.) Korm. rendelethez: A nyomozás és az előkészítő eljárás részletes szabályairól szóló 100/2018. (VI. 8.) Korm. rendelet módosítása (MK Melléklete, Indokolások Tára 10. szám, 2021.)